

Diak

**Anni Korhonen
Anne Laakkonen
Ullamari Saukkonen**

Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto
Sosionomi(AMK), Sosionomi-diakoni(AMK)
Opinnäytetyö, 2021

AISTIEN HYÖDYNTÄMINEN VAMMAIS- TYÖSSÄ

Aistilaukku kirkkovuoden ja vuodenaikojen mukaan

TIIVISTELMÄ

Anne Laakkonen

Anni Korhonen

Ullamari Saukkonen

Aistien hyödyntäminen vammaistyössä- aistilaukku kirkkovuoden ja vuodenaikojen mukaan

44 Sivua ja 3 liitettä

Syksy, 2021

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomi (AMK) ja Sosionomi (AMK), diakoniatyö

Sosiaalialan työskentelyn vahvimpiä kulmakiviä on yksilöllisiin tarpeisiin vastaava palvelu. Vammaisuus terminä sisältää ajatuksen henkilön toimintakyvyn vajauksesta ja avun tarpeesta. Opinnäytetyössämme on keskitytty pääasiassa kehitysvammaisten henkilöiden tarpeisiin. Kehitysvammaisuus ilmenee hyvin monitasoisena lievästä syvään kehitysvammaisuuteen. Toiminnan asiakaslähtöisyys ja osallisuuden kokemuksen toteutuminen ovat tärkeitä tavoitteita vammaistyölle. Juuri tähän vammaisalan työn kehittämisen tarpeeseen vastataan kehittämämme aistilaukun avulla.

Kehittämispainotteisen opinnäytetyön tavoitteena on luoda mukaan otettava aistilaukku vammaistyön tueksi. Aistilaukku tuo vuodenaajat ja kirkkovuoden jaksot erityisdiakoniatyön ja vammaistyön asiakkaiden koettavaksi. Aistilaukkuja koottiin kaksi erilaista versiota: kirkon vammaistyön tueksi toteutettiin kirkkovuotta mukaileva laukku ja muuhun vammaistyöhön vuodenaikoja mukaileva laukku.

Opinnäytetyö toteutettiin työelämälähtöisesti yhteistyössä Vaalijalan kuntayhtymän kanssa. Vaalijalalla on vuosikymmeniä kestänyt kokemus vammaisalan työstä ja käytössä työmme esikuvana toimiva aistialttari.

Kehittämistyön menetelminä käytettiin havainnointia ja benchmarking-menetelmää eli esikuva arviointia. Perehdyimme kehitysvammaisuuteen, vammaistyöhön, aisteista kertovaan teoretietoon ja aisteja hyödyntäviin menetelmiin, kuten Snoezelen-menetelmään, sekä kirkkovuoden juhliin ja vuodenaikoihin. Näiden pohjalta suunnittelimme aistilaukun sisällön. Ohjevihossa annetaan vinkkejä materiaalien käyttöön ja se sisältää myös esimerkkejä aistituokion kulusta.

Aistilaukku testattiin viisi kertaa neljässä eri vammaistyön ja seurakunnan erityisdiakoniatyön toimintaympäristössä yksilöohjauksessa ja pienryhmissä. Palaute aistilaukusta oli positiivista. Aistilaukku voidaan käyttää monipuolisesti ja sitä voidaan soveltaa kaikkeen sosiaalialan asiakkaiden kanssa tehtävään työhön. Laukun avulla asiakas voi kokea ja aistia vuodenaikaan ja kirkkovuoden ajankohtaan liittyviä asioita. Aistilaukun avulla voidaan myös tukea asiakkaiden hengellisyyttä ja vahvistaa osallisuutta hartauselämässä.

Asiasanat: aistit, kehitysvammaisuus, vammaistyö, kirkon vammaistyö

ABSTRACT

Anne Laakkonen

Anni Korhonen

Ullamari Saukkonen

Multisensory in disability work-sensory bag

44 Pages and 3 appendices

Autumn, 2021

Diaconia University of Applied Sciences

Bachelor's Degree programme in Social Services and Diaconal Work Degree:
Degree of Social Services

One of the strongest cornerstones of working in the social sector is a service that responds to individual needs. Disability as a term includes the idea of a person's lack of ability to function and the need for help. In our thesis, we have mainly focused on the needs of people who are intellectually disabled. Intellectual disability manifests itself as a very multi-level from mild to deep intellectual disability. Client orientation of activities and realization of the experience of inclusion are important goals for disability work. This is precisely the need for the development of work in the disability sector that we address with the sensory bag we have developed.

The development-oriented thesis aims to create a take-along sensory bag in support of disability work. Sensory bag brings seasons and periods of the church year to the clients of special church social work and disability work. Two different versions of the sensory bags were assembled: in support of the church's disability work, a bag that paraphrased the church year, and a bag that paraphrased the seasons for other disability work.

Our thesis was carried out on a working life basis in collaboration with the municipal group of Vaalijala. Vaalijala has decades of experience in the field of disability and a sensory altar that serves as a model of our work.

Observation and benchmark evaluation were used as methods of development work. We familiarized ourselves with intellectual disability, disability work, theoretical knowledge describing sensory abilities and methods utilizing sensory abilities such as the Snoezelen method, as well as church year's celebrations and seasons. Based on these, we designed the contents of the bag. The instruction book gives tips for using materials, and it also contains examples of the course of sensory moments.

The sensory bag was tested five times at four different operating environments at disability work and special diaconal work in the church in individual guidance and small groups. The feedback of the sensory bag was positive. The sensory bag can be used versatilely and can be applied to all work with social care clients. With the help of the bag, the client can experience and feel things related to the season and the time of the church year. The sensory bag can also be used to support the client's spirituality and strengthen participation in the devotional life.

Keywords: Senses, developmental disability, disability work, church's disability work

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	4
2 AISTIT JA MULTISENSORIIKAN HYÖDYNTÄMINEN VAMMAISTYÖSSÄ	5
2.1 Vammaisuus ja kehitysvammaisuus	5
2.2 Vammaistyö	6
2.3 Vuorovaikutus kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa	8
2.4 Aistit ja aistijärjestelmät	10
2.5 Snoezelen menetelmä	11
3 VAMMAISTEN HENKILÖIDEN YHDENVERTAISUUS	12
3.1 Saavutettavuus	12
3.2 Osallisuus	14
3.3 Kehitysvammaisten ihmisten hengellisyyden tukeminen	15
4 AISTILAUKUN TEEMAT	16
4.1 Kirkkovuoden jaksot ja pyhäpäivät	16
4.2 Liturgiset värit Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa	18
4.3 Vuodenajat ja luontoelementit	18
5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE	20
6 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS	21
6.1 Ideointivaihe	21
6.2 Suunnitteluvaihe ja opinnäytetyön menetelmät	22
6.3 Kehittämisen- ja testausvaihe	24
6.4 Arviointi- ja viimeistelyvaihe	28
7 AISTILAUKKU JA OHJEVIHKO	29
7.1 Aistilaukku kirkkovuoden mukaan	32
7.2 Aistilaukku vuodenaikojen mukaan	34
8 EETTISET NÄKÖKOHDAT	36
9 POHDINTA	37

LIITE 2. Aistilaukun ohjevihko	46
LIITE 3. Sosiaalinen tarina	46

1 JOHDANTO

Aistien maailma on kiehtova ja monipuolinen. Aistit vaikuttavat kaikkeen toimintaamme; muodostamme käsityksen itsestämme ja maailmasta aistitiedon avulla. Monet kokemuksemme, niin miellyttävät kuin epämiellyttävätkin, syntyvät aistien välityksellä. Tavanomaisesti aistivat ihmiset pitävät näitä kokemuksia itsestään selvinä, mutta monille ihmisille aistimukset näyttäytyvät ja tuntuvat täysin erilaisilta. Aistimukset syntyvät monimutkaisen prosessin tuloksena. Häiriöt aistitoiminnassa voivat johtua monesta eri syistä ja aivot ja aistielimet voivat vaurioitua ihmisen eri kehitysvaiheissa. Tällöin aistimukset heikentyvät tai puuttuvat täysin ja aistien käsittelyä voi häiritä myös aistien yli- tai aliherkkyys. Aistitoiminnan häiriöt tuovat haasteita vuorovaikutukseen ja kykyyn hahmottaa itseään ja ympäristöään. (Papunet, i.a.-a.) Multisensoriikkaa eli moniaistisuutta hyödyntämällä voidaan vuorovaikutukseen tuoda turvallisia, luovia ja rauhoittavia aistikokemuksia (Papunet, i.a.-c).

Tavoitteenamme on kehittää opinnäytetyönä vuodenaikoja ja kirkkovuotta mukailtava aistilaukku, joka toimii hyödyllisenä työvälineenä monenlaisessa vammaistyössä ja seurakunnan erityistyössä. Moniaistisuutta hyödyntäviä aistihuoneita on rakennettu erityisryhmille ympäri Suomen ja myös mukaan otettavia aistilaukkuja on kehitelty, mutta kirkkovuotta ja vuodenaikoja hyödyntäviä aistilaukkuja ei aiemmista tutkimuksista löytynyt. Mukana kulkevan ja helposti siirrettävän aistivälineistön tarpeellisuus on edelleen kasvanut vuonna 2020 levinneen maailmanlaajuisen koronapandemian myötä. Kun ryhmätoiminnot ovat tauolla eivätkä ulkopuoliset työntekijät pääse vierailemaan esimerkiksi hoivakodeissa tai palvelutaloissa, toimii helppokäyttöinen ja käyttöohjeet sisältävä aistilaukku oivana aistielämyksiä asukkaille tuovana työvälineenä henkilökunnan käyttämänä.

Tämän opinnäytetyön tekijöitä yhdistää siis kiinnostus aistimaailmaan, aistien merkitykseen vuorovaikutuksessa ja kommunikoinnissa sekä kiinnostus työskentelyyn vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien ihmisten parissa. Idea multisensoriseen aistilaukkuun syntyi Pieksämäen Diakonia-ammattikorkeakoulun

OSKE-torilla tammikuussa 2020 tapaamisessa Vaalijalan seurakunnan kehitysvammaopin Sanna Huovisen kanssa. Keskustelussa kävi ilmi, että mukaan otettavalle aistipakkaukselle on tarvetta kirkon erityistyössä.

2 AISTIT JA MULTISENSORIIKAN HYÖDYNTÄMINEN VAMMAISTYÖSSÄ

2.1 Vammaisuus ja kehitysvammaisuus

Vammaisuutta voidaan määritellä usealla eri tavalla. Vammaisuuden käsitettä määrittelevät esimerkiksi yhteiskunnan ja yhteisöjen normit sekä asenteet. Käsitteenä vammaisuus on aina sidoksissa yhteisöön sekä ympäristöön, jossa sitä käytetään. Tukia ja palveluita myönnettäessä vammaisuutta määritellään ja arvioidaan sekä lääketieteellisestä että henkilön toimintakyvyn näkökulmasta. Vammaisuudesta tehty viimeisin virallinen määritelmä on kirjattu YK:n vammaissopimukseen: ”Vammaisiin henkilöihin kuuluvat ne, joilla on sellainen pitkäaikainen ruumiillinen, henkinen, älyllinen tai aisteihin liittyvä vamma, joka vuorovaikutuksessa erilaisten esteiden kanssa voi estää heidän täysimääräisen ja tehokkaan osallistumisensa yhteiskuntaan yhdenvertaisesti muiden kanssa.” (Nurmi-Koikkalainen, 2017, s.9–12.)

Englannin kielessä vammaisista henkilöistä käytetään termiä ”persons with disabilities”. Sana ”disability” tarkoittaa vammaisuuden lisäksi toimintarajoitteisuutta, mutta suomen kielessä tämä englanninkielinen termi kääntyy yleensä vain ”vammaisiksi henkilöiksi”. Termin suomenkielinen käännös ei kunnolla vastaa englanninkielisen käsitteen viestiä, jossa termi tarkoittaa henkilöä, jonka piirteisiin lukeutuu toimintarajoite. (Nurmi-Koikkalainen, 2017, s.11.)

Syitä kehitysvammaisuudelle on paljon. Kehitysvammaisuus voi olla synnynäistä tai henkilöstä voi tulla kehitysvammainen lapsuusiän sairauden tai onnettomuuden myötä. Synnynäistä kehitysvammaisuutta aiheuttavat yleisimmin

kromosomipoikkeavuudet. Täysin kromosomeiltaan normaalille sikiölle kehitysvammaisuuden voi aiheuttaa äidin raskaudenaikainen infektio tai myrkytys, sikiön hapen puute synnytyksen aikana tai synnytyksen aikana tapahtunut aivovaurio. Kehitysvammaisuuden aiheuttajaa ei aina pystytä selvittämään, jolloin syy jää tuntemattomaksi. Näistä syistä geneettiset syyt aiheuttavat suurimman osan kehitysvammaisuudesta. (Verner, i.a.-b.).

Kehitysvammaisuudella tarkoitetaan vaikeutta oppia ja ymmärtää uusia asioita. Kehitysvamma on aivoissa oppimisen tai ymmärryksen alueella oleva synnynnäinen tai lapsuusiän tapaturman seurauksena aiheutunut vamma. Kehitysvammaisuus on elinikäinen tila, joka vaikuttaa ihmisen elämään usealla eri osa-alueella. Kehitysvammaisuuteen liittyy vaikeutta oppimisessa, ymmärtämisessä ja ongelmanratkaisussa. Myös puheentuottamisen vaikeutta ilmenee osalla kehitysvammaisista. Kehitysvammaisuus yleensä rajoittaa kuitenkin vain osaa ihmisen toimintoista. Kehitysvammaisuuden vaikutus yksilön elämään vaihtelee paljon, riippuen vamman asteesta. (Verner, i.a.-b.)

Kehitysvamman asteet lääketieteellisesti jaoteltuna ovat lievä, keskivaikea, vaikea ja syvä kehitysvammaisuus. Kehitysvamman vaikutus lievästi kehitysvammaisen henkilön elämään voi olla hyvinkin pieni ja lievästi kehitysvammainen henkilö voi pärjätä hyvinkin itsenäisesti elämässään, hyvin vähäisten tukitoimien varassa. Mitä syvempi kehitysvammaisuuden aste on, sitä enemmän vammaisen henkilö tarvitsee tukipalveluita ja apua elämäänsä. Vaikeasti ja syvästi kehitysvammaiset henkilöt tarvitsevat yleensä ympärivuorokautista apua ja tukea, eivätkä kykene elämään itsenäistä elämää. (Verner, i.a.-b.)

2.2 Vammaistyö

Moni vammaisen henkilö, etenkin kehitysvammainen henkilö tarvitsee jonkinlaisia tukitoimia ja apua koko elämänsä ajan. Tukitoimien ja avun tarve riippuu hyvin paljon vammasta tai kehitysvammaisen tilanteesta kehitysvamman asteesta. Lievästi vammaisen henkilö tarvitsee usein tukea esimerkiksi opiskeluun, harrastuksiin, itsenäistymiseen ja työelämään. Vaikeasti vammaisen tarvitsee

usein hoidollisempia ja laajempia tukitoimia ja apua. Vaikeasti vammainen ihminen voi tarvita apua esimerkiksi kommunikointiin, liikkumiseen sekä ruokailuun. Vammaiset ja kehitysvammaiset henkilöt kuuluvat sosiaali- ja terveydenhuollon peruspalvelujen piiriin. (Verner, i.a.-b.)

Vammaiset henkilöt ja heidän perheensä kohtaavat tilanteessaan yleensä monia eri alojen ammattilaisia, kuten sosiaalityöntekijöitä, lähihoitajia, terveydenhoitajia, lääkäreitä, kuntoutusohjaajia ja terapeutteja. Vammaistyön kenttä on hyvin moniammatillinen ja vammaisen henkilö voi tarvita elämänsä tueksi useamman eri alan ammattilaisia ja heidän palveluitaan. Vammaisuus voi tuoda vammaiselle henkilölle ja tämän perheelle haasteita, jotka hankaloittavat arjen toimintoja ja itsenäistä selviytymistä arjesta. Vamman vaatiman hoidon, palvelujen ja kuntoutuksen järjestäminen on yleensä useampien toimijoiden käsissä. Moniammatillisen yhteistyön keskeinen idea vammaistyössä on löytää vammaisille henkilöille ja heidän perheilleen tarkoituksenmukainen palvelukokonaisuus. (Verner, i.a.-b.)

Hyviä lähtökohtia vammaistyölle ovat halu auttaa ja kiinnostus ihmislähtöiseen työhön, sekä ymmärrys ja kunnioitus erilaisuutta kohtaan. Vammaistyön kentällä työskentelee ihmisiä monissa eri tehtävissä, monilla eri ammattinimikkeillä ja monista eri koulutusasteista. Vammaistyö voi olla vammaisen henkilön itsenäisyyden tukemista erilaisin toimin tai hyvinkin hoidollista arjen perusasioissa ja toiminnoissa ympärivuorokautista avustamista. (Verner, i.a.-b.)

Kehitysvammaisten ohjaaja työskentelee kasvatuksen, hoidon, ohjauksen, kuntoutuksen sekä työnjohdon ja suunnittelun tehtävissä. Ohjaaja tukee kehitysvammaisten fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia valmiuksia itsenäiseen elämään. Työ vaatii vahvoja vuorovaikutustaitoja, asiakkaan kohtaamista, asiakaslähtöisyyttä ja ryhmätyötaitoja. Koulutusvaatimuksina on ammattikorkeakoulutasoiset sosionomin, geronomin tai kuntoutuksen ohjaajan tutkinnot. Sosiaaliala työllistää kunnissa noin 126000 ja yksityisellä sektorilla noin 70000 henkilöä. (Ammattinetti, i.a.) Vaalijalan kuntayhtymässä on työpaikkoja kuudellatoista paikkakunnalla, joihin rekrytoidaan koko ajan uutta henkilöstöä (Vaalijala, i.a.-e.)

Oikeanlaiset tukitoimet ja apu voivat mahdollistaa vammaiselle ihmiselle sellaisen elämän elämisen, mitä hän itse haluaa elää. Vammaistyön ja vammaispalvelujen tarkoituksena on edistää vammaisen henkilön mahdollisuuksia elää ja toimia yhteiskunnassa yhdenvertaisena jäsenenä muiden kanssa (L 380/1987). Vammaistyön ja -palvelujen tavoitteena on edistää ja mahdollistaa vammaisten henkilöiden osallisuuden toteutuminen esimerkiksi perheissä, asumispalveluissa, opintojen parissa, työyhteisöissä ja harrastuksissa. Kuten kenen tahansa yhteiskunnan jäsenen kohdalla, myös vammaisen henkilön kohdalla ammattilaisten tulee huomioida asiakkaansa mielipiteet, toiveet ja tämän etu. Myös vammaiselle henkilölle on annettava mahdollisuus olla osallisena palvelujensa suunnittelussa ja toteutuksessa. (Terveiden ja hyvinvoinninlaitos, i.a.)

2.3 Vuorovaikutus kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa

Vuorovaikutustilanteet kehitysvammaisten asiakkaiden kanssa ovat tärkeässä osassa vammaistyössä. Laki kehitysvammaisten erityishuollosta korostaa vammaisten henkilöiden oikeutta osallistumiseen ja vaikuttamiseen omiin asioihinsa (L 519/1977). Itsemääräämisoikeuden toteutumisen ehtona on, että asiakas tulee ymmärretyksi ja hänen mielipiteensä saadaan selville. Vammaistyöntekijän on kiinnitettävä erityistä huomiota vuorovaikutustilanteen onnistumiseen seuraavaksi esiteltävän viiden muistisäännön avulla.

LOVIT- muistisäännön avulla ilmaistaan kommunikaatioon vaikuttavia ja merkityksellisiä seikkoja. Tämä muodostuu sanoista Läsnäolo, Odota, Vastaa, mukautu Ilmaisua ja Tarkista. Näillä viitataan kommunikointitilanteessa tärkeään aitoon läsnäoloon ja asiakkaaseen keskittymistä, rauhalliseen tilanteeseen ja malttiin odottaa, että henkilö saa ilmaistua asiansa, hänelle vastaamiseen ja tilanteen mukaan ilmaisun mukauttamiseen. Lopuksi tarkistetaan, että ymmärsit mitä henkilö tarkoitti. (Joutsia & Sillanpää, 2020.)

Suomessa on 65 000 henkilöä, joilla on puhe- ja kommunikaatiovaikeuksia ja heistä liki puolet tarvitsee puhetta tukevia ja korvaavia menetelmiä. Puhe- ja kommunikaatiovaikeudet ovat moninaisia ja voivat aiheutua monista syistä.

Yleisimpiä ovat CP-vamma, aivoverenkiertohäiriöt, kehityksellinen kielihäiriö, kehitysvamma, autismi sekä muisti-, lihas- ja neurologiset sairaudet. Lääkinnällisenä kuntoutuksena asiakkaalle myönnetään laitteita ja välineitä. Kommunikointiopetus ja -ohjaus on määrärahasidonnaista ja lakisääteistä sosiaalitoimen sopeutumisvalmennuksena myönnettävää. (Joutsia & Sillanpää, 2020.)

Puhetta korvaavina ja tukevinä menetelminä käytetään sekä avusteisia, joihin kuuluvat toisen avustuksella käytettävät laitteet, kansiot ja kommunikaatiotaulut, että ei-avusteisia menetelmiä, kuten viittomia ja eleitä. Viittomakieli, tukiviittomat ja selkokieli ovat jo laajalti tunnettuja. Kirjoittaminen on muutakin, kuin sanojen kirjoittamista paperille kynän tai tietokoneen avulla. Apuna voidaan käyttää läpinäkyviä kirjaintauluja, aakkostauluja ja katsekehikkoja, joita käytetään katseen avulla tai osoittamalla sormella tai osoittimella. (Joutsia & Sillanpää, 2020.)

Kommunikoinnissa voidaan hyödyntää erilaisia kuvallisia menetelmiä. Nopean piirrosviestinnän avulla voidaan helposti keskustella. Menetelmässä piirretään nopeaan tahtiin pelkistettyjä kuvia, yleensä kaksi vaihtoehtoista kuvaa, ja mukaan liitetään kysymysmerkki, jolle annetaan eri merkityksiä. (Joutsia & Sillanpää, 2020.) Esimerkiksi tiedusteltaessa asiakkaalta oliko hän kotona vai kaupungilla kyseessä olevan tapahtuman aikana, piirretään yhden talon kuva ja useamman talon kuva ja kysymysmerkki. Asiakas osoittaa oikeaa vaihtoehtoa. Näin asia selvitetään vaiheittain.

Sosiaalisen tarinan menetelmää käytetään varsinkin autististen henkilöiden tukena auttamaan tilanteisiin valmistautumista ja ennakointia. Kuvasarjan avulla kuvataan tapahtuman eri vaiheita. Kuvakommunikaatiota voidaan toteuttaa usealla muullakin menetelmällä. Voidaan käyttää laajempaan ilmaisuun kommunikaatiokansiota, irtokuvakansiota, avainsanakansiota, lausekansiota, kommunikointitaulua tai toimintataulua. Tuetun keskustelun menetelmää kuvien avulla käytetään varsinkin afaattisten asiakkaiden tueksi. Puhelaitteet ja digitaaliset sovellukset auttavat muuttamaan kirjoitetun tekstin puheeksi ja niihin voi myös äänittää valmiita viestejä. (Joutsia & Sillanpää, 2020).

Eleet ja kehonkieli ovat luonnollinen osa ihmisten välistä viestintää. Osa kehonkielestä on tahatonta, osa taas tiedostettua käyttäytymistä. Keholliset tunnetilat ja kehon reaktiot ympärillä oleviin tapahtumiin välittyvät olemuskielen avulla. Olemuskieltä ovat muun muassa ilmeet, eleet, äänensävy ja kosketus. Vaikeimmin puhevammaisille ja kehitysvammaisille ihmisille olemuskieli voi olla ainoa kieli, jota he käyttävät itseilmaisuuksiin ja sitä he myös ymmärtävät parhaiten. Ohjaaja voi välittää vammaiselle henkilölle omalla olemuksellaan, lempeällä katseella, hymyllä ja kosketuksella hyväksyntää ja turvallisuuden tunnetta ja läheinen kontakti mahdollistuu, vaikka yhteistä puhuttua kieltä ei ole. (Papunet, i.a.-c; Papunet. i.a.-d.)

2.4 Aistit ja aistijärjestelmät

Olemme aistien välityksellä yhteydessä sekä omaan kehoomme että ympäristöömme. Niiden avulla saamme tietoa siitä, mitä ympärillämme tapahtuu ja miten meidän tulisi eri tilanteissa toimia. Aistikokemus syntyy usean eri aistin kautta. Aistien toimiva yhteistyö on edellytys sille, että voimme reagoida tarkoituksenmukaisesti eri aistiärsykkeisiin. (Papunet. i. a.-a.)

Aistitiedon käsittelyä ja yhdistämistä kutsutaan sensoriseksi integraatioksi. Aistitiedon käsittely on monimutkainen prosessi, joka tapahtuu keskushermostossa, joka muodostuu neuroneista, selkäytimestä ja aivoista. Kun aivojen aistitiedon käsittely toimii hyvin, pystymme reagoimaan aistiärsykkeisiin ja toimimaan tarkoituksenmukaisesti. (Kranowitz, 2015, s. 64–66.) Kun aistitiedon jäsentämisen prosessi on häiriintynyt niin, että se vaikeuttaa ihmisen selviytymistä jokapäiväisistä haasteista, on kyseessä sensorisen integraation häiriö eli SI-häiriö (Ayres, 2018, s. 88).

Kehon ulkopuolelta tuleviin aistimuksiin reagoimme kaukoistien avulla. Kaukoisteja ovat kuulo-, näkö-, maku-, haju sekä tuntoaistit. Kaukoisteja pystymme hallitsemaan kehon sisäisiä lähiaisteja paremmin, kuten laittamalla silmät kiinni kirkkaan valon osuessa silmiin, sulkemalla käsillä korvat melulta tai pystymme päättämään, miten kosketamme tiettyä esinettä. (Kranowitz, 2015, s. 64).

Näköaistia kutsutaan visuaaliseksi, kuuloa auditiiviseksi aistiksi, makuaisti on gustatorinen, hajuaisti olfaktorinen ja tuntoaisti on taktiilinen aisti (Ayres, 2018, s. 76–77).

Lähiaisteiksi luokiteltavat aistijärjestelmät ovat sisäkorvalla aistittava liike- ja tasapainoaisti eli vestibulaarinen, asento- ja liikeaisti eli proprioseptiivinen sekä ihon kautta tuleva tunto eli taktiilinen aistijärjestelmä. Vestibulaarisen aistijärjestelmän tehtävänä on muun muassa säilyttää tasapaino, koordinoita pään ja silmien liikettä sekä edesauttaa kehon molempien puolien synkronista käyttämistä. Proprioseptiivinen aistijärjestelmä auttaa liikkumisessa: sen tuottamaa aistitietoa on muun muassa lihasten supistuminen ja venyminen sekä nivelten taipuminen ja oikaiseminen. Taktiilinen on laajin aistijärjestelmä, joten sillä on suuri vaikutus ihmisen hyvinvointiin. Taktiiliset aistiärsykkeet ulottuvat kaikkialle aivoihin. Taktiilinen aistijärjestelmä myös kehittyy ensimmäisenä jo sikiön kohdussa oloaikana. Tähän perustuu kosketuksen tärkeys hermoston kehittymisen kannalta. (Ayres 2018, s. 77–78.)

2.5 Snoezelen menetelmä

Multisensoriikaksi eli moniaistisuudeksi kutsutaan sitä, kun useampi kuin yksi aisti luo yhteisen kokonaisvaltaisen havainnon (Tiippana, 2006, s. 177). Multisensorisessa toiminnassa miellyttävien ja säädeltävien aistikokemusten kautta pyritään saavuttamaan aktivoivan ja rentouttavan toiminnan tasapaino. Miellyttävät aistielämykset muun muassa vähentävät stressiä ja mahdollistavat vuorovaikutuksen syntymisen. (Papunet. i.a.-b.)

Moniaistisuutta hyödyntävän Snoezelen- menetelmän loivat kaksi hollantilaista terapeuttia, Jan Hulsegge ja Ad Verheul, 1970- luvulla. Snoezelen muodostuu kahdesta hollanninkielisestä verbistä, jossa ”snuffelen” tarkoittaa etsimistä, tutkimista ja nuuhkimista ja ”deezelen” torkahtamista. Menetelmän avulla kuka tahansa voi saada mielihyvää ja uusia kokemuksia aistiensa kautta vammoista tai sairauksista huolimatta. Kyseessä on aisteja rentouttava ja stimuloiva

menetelmä, jolla tavoitellaan asiakkaalle maailman löytämisen ja oman kehon käsityksen vahvistamista. Ensimmäinen multisensorinen tila luotiin tuomalla telttaan valoja ja lakanoita. Alustavat tulokset olivat rohkaisevia, kun koehenkilöt näyttivät saavan sekä hyvää mieltä että terapeuttisia hyötyjä. (Verheul, 2016.)

Snøezelen- menetelmän perusteella luodaan yleensä yksi huone, jota kutsutaan yleisesti aistihuoneeksi. Useita eri aisteja hyödyntävää menetelmää kutsutaan multisensoriikaksi. Aistihuone voi olla valkea huone, jossa valoilla, väreillä, äänillä ja tuoksuilla luodaan erilaisia tunnelmia. Huoneissa voi olla muun muassa vesisänky, riippumatto tai säkkituoli rentoutumiseen. Lepattava liekkisellä sähkötakalla lisätään rentouttavaa tunnelmaa. Vaikka käytössä ei olisikaan erillistä huonetta, voidaan kasata mukaan otettava aistilaukku, joka voidaan tuoda potilaan tai asiakkaan sängyn ääreen tai käyttää pienienkin seurakuntien kirkkosaleissa. (Vahvike, i. a.)

3 VAMMAISTEN HENKILÖIDEN YHDENVERTAISUUS

3.1 Saavutettavuus

Vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuudesta säädetään muun muassa yhdenvertaisuuslaissa (L1325/2014), jonka mukaan ketään ei saa syrjiä esimerkiksi vamman perusteella. Välillistä syrjintää tapahtuu silloin, kun vammaisen henkilö ei pääse haluamaansa palveluun, koska se ei ole esteetöntä. Yhdenvertaisuus ja onnistunut vuorovaikutus vammaisten henkilöiden kanssa rakentuu paljon saavutettavuuden ja osallisuuden toteutuessa. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, i. a.-b.) Esteettömyyden vahvistamista ja palveluiden saavutettavuuden lisäämistä tavoitellaan myös vuonna 2010 julkaistun Suomen vammaispoliittisen ohjelman, VAMPO:n, avulla. Ohjelman taustalla on Yhdistyneiden kansakuntien vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva yleissopimus. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2014, s. 3.)

Periaatteista ja toimenpiteistä yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa on linjattu muun muassa kirkon saavutettavuusohjelmassa Saavu. Saavutettavuusohjelma laadittiin vuonna 2003 hyväksytyyn Kirkko kaikille, Suomen evankelisluterilaisen kirkon vammaispoliittisen ohjelman ja aiemmin mainittujen YK:n yleissopimuksen vammaisten henkilöiden oikeuksista sekä Suomen vammaispoliittisen ohjelman, VAMPO, pohjalta. Kirkon saavutettavuusohjelma korostaa, että perusta saavutettavuudelle kirkossa perustuu Raamatun sanaan: jokainen ihminen on Jumalan kuvana yhtä arvokas ja kirkon perustehtävä on olla kaikille avoin. Ohjelma korostaa näkemisen, kuulemisen, liikumisen ja kokemisen esteiden poistamista ja syrjimättömyyttä sekä osallisuuden mahdollistamista jokaiselle. Saavutettavuus voidaan jakaa neljään osa-alueeseen: asenteellinen, fyysinen, taloudellinen ja viestinnän saavutettavuus. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-d.)

Saavutettavuusohjelma korostaa työntekijöiden, vapaaehtoisten ja seurakuntalaisten asennoitumisen olevan tärkeintä vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden vahvistamisessa ja tukemisessa seurakunnassa. Fyysinen saavutettavuus, esteettömyys, on yksinkertaistettuna sitä, että ympäristö on käyttäjilleen turvallinen ja toimiva. Tähän kuuluu muun muassa esteetön kulku, pysäköinti, riittävä valaistus ja opastus. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-d.)

Taloudellinen saavutettavuus tarkoittaa vammaisen henkilön kohdalla sitä, että kirkon tapahtumat ovat pääsääntöisesti ilmaisia ja avustaja, opas tai tulkki pääsee myös maksutta avustettavan kanssa kirkon tilaisuuksiin. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-d.)

Viestinnällisessä saavutettavuudessa on perustana hyvä vuorovaikutus. Toimiva vuorovaikutus on dialogista. Dialoginen vuorovaikutus mahdollistuu, kun osapuolet käyttävät sellaista kommunikaatiotapaa ja -menetelmää, jota molemmat osapuolet ymmärtävät. Vuorovaikutus ja kommunikaatio rakentuvat siis myös paljon muun kuin vain kielellisen ja kirjallisen viestinnän avulla. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-d.) Kehollinen ja multisensorinen viestintä onkin avain vuorovaikutukseen silloin, kun yhteistä puhuttua tai kirjoitettua kieltä ei ole. Tässä voidaan käyttää apuvälineinä viittomakieltä, kuvakommunikaatiota tai aistilähtöisiä

menetelmiä. (Häkkinen, 2011, s. 62.) Edellä mainitut Saavu-ohjelman periaatteet ja menetelmät ovat olennaisen tärkeitä saavutettavuuden periaatteita kaikkialla yhteiskunnassa. Viestinnälliseen saavutettavuuteen eli multisensorisen kommunikaatiomenetelmien käyttämiseen ja kehittämiseen sekä vammaistyössä että seurakunnan diakonin työssä tartumme opinnäytetyössämme.

3.2 Osallisuus

ihmisen vamma, ominaisuudet tai toiminnan rajoitteet eivät saa olla esteenä osallisuuden toteutumiselle. Vammaisilla henkilöillä tulee olla oikeus osallistua yhdenvertaisesti muiden kanssa muun muassa kulttuuri-, virkistys- ja vapaa-ajan toimintaan (Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista, 2016, 30. artikla). Kirkon saavutettavuusohjelmaa täydentää ja osallisuuden näkökulmaa painottaa vuosille 2019–2024 tehty kirkon Aktiivisesti osallinen- toimintaohjelma. Ohjelma pohjaa vahvasti YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksien sopimukseen. Toimintaohjelma määrittää myös kirkon osallisuuden teologista taustaa, muun muassa luterilaisuuden määritelmänä kirkosta Kristuksen ruumiina, johon jokainen jäsen kuuluu ja jokaisella on oma tehtävänsä. (Suomen evankelisluterilainen kirkko. i.a.-a.) Vahva teologinen perusta osallisuuden toteuttamiselle on myös Jeesuksen asettama kultainen sääntö, jossa Jeesus ohjaa ihmisiä asettumaan lähimmäisen asemaan: “Kaikki minkä te tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää se heille (Raamattu, 1992, Matteuksen evankeliumi 7:12).

Tiina Häkkinen (2011) on tarkastellut pro gradu -tutkimuksessaan kehitysvammaisten henkilöiden osallisuuden rakentumista seurakunnissa. Hän korostaa erityisesti kielen ja kommunikaation sekä kehollisen viestinnän merkitystä vuorovaikutuksessa ja sanan välittämisessä. Erityisesti vaikeasti kehitysvammaisten kommunikaation tukemisessa on tärkeää rauhallinen kosketus, läsnäolon taito ja herkkyys. Yhteenvetona voisikin mainita, että seurakunnan kehitysvammatyössä osallisuus toteutuu parhaiten yhteisen näkemisen, tekemisen ja kokemisen kautta, jossa erilaiset aistikokemukset ovat merkittävässä roolissa. (Häkkinen, 2011, s.83, 62.)

3.3 Kehitysvammaisten ihmisten hengellisyden tukeminen

Hengellisyys on osa ihmisyyden perusolemusta. Stjerna (2016, s.133–134, 139) kirjoittaa artikkelissaan Olemme kaikki hengellisiä: luterilaisen armon spiritualiteetti, että jokaisella ihmisellä on yhtäläinen oikeus ja tarve hengellisyyteen, pohdintaan hengellisistä kysymyksistä ja yhteenkuuluvuuteen Jumalan edessä. Jotta ihminen voi elää ja toteuttaa itseään kokonaisvaltaisesti, tulee hänellä olla oikeus ilmaista ja toteuttaa itseään myös hengellisesti. Kehitysvammaisille luonteva tapa toteuttaa hengellisyyttä on kokemisen ja tekemisen avulla. Tärkeitä tekijöitä kehitysvammaisten hengellisyden toteutumisessa ovat konkreettisuus, turvallisuus ja luottamus. (Masih, 2011, s. 2, 35).

Kirkon kehitysvammaistyön tärkeänä tehtävänä on mahdollistaa kehitysvammaisille seurakuntalaisille elävä seurakuntayhteys ja mahdollisuus hengellisyden toteuttamiseen. Tähän tarvitaan muun muassa eri aistein koettavan toiminnan järjestämistä esteettömästi, saavutettavasti ja yhdenvertaisesti. (Tuohimaa-Salminen, 2018, s. 23.) Kehitysvammaistyötä seurakunnissa toteuttavat pääasiassa papit ja diakoniatyöntekijät. Työhön kuuluu muun muassa hartaudet palveluiloissa ja muissa asumisyksiköissä ja toimintakeskuksissa, jumalanpalvelukset ja muut kirkolliset toimitukset sekä leirit, retket ja kerhotoiminta. (Suomen evankelisluterilainen kirkko. i.a.-c.) Merkittävä vammaistyön toimintamuoto on myös erityisrippikoulutyö, jolla on Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa pitkä ja suosittu perinne. Kehitysvammaisille nuorille rippikoulu toteutetaan yleensä pienryhmärippikouluna, jossa kommunikaatiovälineenä käytetään selkokieltä ja kuvakommunikaatiota, viittomakieltä käyttäville järjestetään oma viittomakielinen rippikoulu. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-b.)

4 AISTILAUKUN TEEMAT

4.1 Kirkkovuoden jaksot ja pyhäpäivät

Opinnäytetyömme diakoninen teema rakentuu kirkkovuoden jaksojen ja liturgisten värien ympärille. Aistilaukun sisällössä nämä teemat näkyvät muun muassa siten, että laukun sifonkihuiveja valittaessa on huomioitu evankelisluterilaisen kirkon liturgiset värit ja laukussa on hengellisyyttä kuvaavina elementtinä muun muassa puinen risti ja enkeli ja rukouskivet.

Kirkkovuosi Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa on jaettu kolmeen jaksoon: joul-, pääsiäis- ja helluntaijaksoihin. Ne jäsentävät ja rytmittävät kirkon jumalanpalveluselämää. (Kuva 1.)

Kuva 1. Kirkkovuosiympyrä (mukaillen Hyvönen, i.a.)

Kirkkovuoden aloittaa joulujakso, joka alkaa ensimmäisestä adventtisunnuntaita. Jeesuksen syntymää edeltävä adventtiaika sisältää neljä adventtisunnuntaita. Adventtia seuraa jouluaika jouluaatosta loppiaiseen. Joulujan keskeisin

sanoma on Kristuksen syntyminen jouluyönä. Joulujakson päättää loppiais aika. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-e.)

Loppiaisajan pituuden määrittää kirkon tärkein juhla ja kirkkovuoden jakso, pääsiäinen. Pääsiäisaikaan liittyy kristinuskon tärkein sanoma: Kristuksen ylösnousemus. Pääsiäisjakso jakautuu kolmeen vaiheeseen: valmistautuminen eli paasto, ristin ja ylösnousemuksen juhla ja sitä seuraava juhla-aika, joka kestää helluntaihin. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-e.)

Helluntai, pyhän hengen vuodattamisen juhla, onkin pääsiäisajan viimeinen juhla. Helluntaijakson keskeisinä aiheina kirkossa ovat Jeesuksen opetukset ja elämä kristittyinä pyhän hengen johdatuksessa ja vaikutuksessa. Kirkkovuosi päättyy helluntaijakson viimeiseen sunnuntaihin, tuomiosunnuntaihin eli Kristuksen kunninkuuden sunnuntaihin. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-e.)

Yhteisillä kristillisillä juhlapyhillä on tärkeä rooli kristillisissä kirkoissa, ne toisaalta rytmittävät arjen ja juhlan ja vievät kristillistä kulttuuriperintöä sukupolvilta toisille, mutta myös yhdistävät kristittyjä ympäri maailman kirkkokunnasta, kansallisuudesta tai kielestä riippumatta (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-g.)

Kirkkovuoden noin 60 juhlapyhää vietetään yleensä sunnuntaisin, mutta osa juhlapyhistä osuu muille viikonpäiville. Näiden lisäksi kirkossamme vietetään erityispyhiä, joista voisi mainita 40 päivää joulun jälkeen vietettävän Kynttilänpäivän, yhdeksän kuukautta ennen seuraava joulua vietettävän Marian ilmestyspäivän, kuusi kuukautta ennen seuraavaa joulua vietettävän Johannes Kastajan päivän eli juhannuksen, 29.9 tai sitä seuraavana sunnuntaina vietettävän Mikaelin päivän eli enkelien sunnuntain sekä marraskuussa vietettävän pyhäinpäivän, jolloin muistellaan edesmenneitä läheisiä sekä kiitetään jälleen näkemisen toivosta. Pyhäinpäivä myös nimensä mukaisesti liittyy Kristuksen omat pyhien yhteyteen. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-g.)

4.2 Liturgiset värit Suomen evankelisluterilaisessa kirkossa

Kirkkovuoden värit eli liturgiset värit ovat valkoinen, vihreä, punainen, violetti (tai tummansininen) sekä musta. Värit korostavat pyhien teemoja ja pyhän väriä käytetään yleensä pyhää seuraavan viikon ajan. Liturginen väri näkyy sekä Jumalanpalvelusten kirkkotekstiileissä että papin liturgiassa vaatetuksessa. Valkoinen väri symboloi Jumalaa, Kristusta, enkeleitä ja pyhiä. Se on ilon, kiitoksen, puhtauden ja autuuden väri. Valkoista väriä käytetään suurina juhlapyhinä, kuten jouluyönä ja joulupäivänä sekä pääsiäisyönä ja pääsiäispäivinä, samoin kuin loppiaisena sekä mikkelinpäivänä, enkeleiden päivänä. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i.a.-f.) Punainen väri on käytössä muun muassa helluntaina, pyhäinpäivänä sekä marttyyrien ja apostolien päivänä. Punainen kuvaa Pyhää Hengen ja Kristuksen tunnustamista sekä verta, tulta ja todistusta. Vihreää puolestaan käytetään loppiaisesta laskiaiseen sekä lähes kaikkina helluntain jälkeisinä pyhinä. Vihreä symboloi kasvua ja toivoa, elämää ja arkea sekä iankaikkisuutta. Violettia, katumuksen, odotuksen ja parannuksen väriä, käytetään toisesta adventtisunnuntaista neljänteen adventtisunnuntaihin sekä paaston ja hiljaisen viikon aikana. Violetin rinnalla voidaan käyttää myös tummansinistä väritystä. Musta väri on käytössä ainoastaan pitkäperjantaina ja sen jälkeisenä päivänä, hiljaisena lauantaina. Musta kuvaa surua, murhetta ja katoavaisuutta. (Suomen evankelisluterilainen kirkko, i. a.-f.)

4.3 Vuodenajat ja luontoelementit

Ei-kirkollinen aistilaukku saa inspiraationsa Suomessa vaikuttavista vuodenaajoista ja luonnon materiaaleista. Luontoelementit sopivat laukkuun, koska vuodenaikojen vaihtelu Suomessa näkyy muuttuvina luonnonilmiöinä. Luontoelementtien avulla voidaan selventää asiakkaalle eri vuodenaikoihin liittyviä, luonnossa havaittavia ilmiöitä ja tehdä käsitteistä helpommin ymmärrettäviä.

Ihmisten hyvinvointia voidaan edistää luontoavusteisilla menetelmillä. Green Care -sertifikaatin avulla toimintaa harjoitetaan ammatillisesti, vastuullisesti ja

tavoitteellisesti. Luonnon elvyttävän vaikutuksen, osallisuuden ja kokemuksellisuuden avulla saavutetaan ihmisten hyvinvoinnin lisääminen. Luontoavusteiset menetelmät soveltuvat varsinkin puheen rinnalla suoritettavaksi toiminnaksi ja henkilöille, joilla on toimintarajoitteita. Toimintaa voidaan hyödyntää myös osana kuntoutusprosessia esimerkiksi vuorovaikutustaitojen vahvistamiseen. Saadaksesen Green Care -sertifikaatin, toimijan täytyy suorittaa sosiaali- tai terveystieteiden ammattitutkinto ja osoittaa tietonsa ja taitonsa toimintaansa liittyvään luontoavusteisiin menetelmiin ja laadittava turvallisuusasiakirja ja omavalvontasuunnitelma. (Green Care Finland, i.a.) Ilman sertifikaattiakin luontoavusteisiä menetelmiä voidaan hyödyntää osana sosiaali- ja terveyspalveluja oman työn osana.

Suomessa vallitsee neljä vuodenaikaa: kevät, kesä, syksy ja talvi. Karkeasti ja oteltuna kukin vuodenaika kestää kolme kuukautta. Vuodenaikojä voidaan määrittellä tarkemmin joko päivän ja yön pituuden vaihtelun mukaan tähtitieteellisiin vuodenaikoihin tai lämpötilan mukaan, jolloin puhutaan termisistä vuodenaajoista. Termisen määrittelyn mukaan kevät alkaa vuorokauden keskilämpötilan nousussa yli 0 ja kesä yli +10 Celsius asteen. Terminen syksy alkaa lämpötilan las-
kiessa alle + 10 ja talvi alle 0 Celsius asteen. (Ilmatieteenlaitos, i.a.)

Tähtitieteelliset vuodenaajat johtuvat Maan kiertoradasta Auringon ympärillä. Koska rata on soikea, kaikki vuodenaajat eivät ole täsmälleen yhtä pitkiä. Maa vastaanottaa Auringon valoa eri tavoin. Kun kierto akseli on Auringosta poispäin, pohjoisella pallonpuoliskolla on talvi ja toisinpäin ollessaan on kesä. Eteläisellä pallonpuoliskolla vuodenaajat ovat vastakkaisessa vaiheessa. Talvi alkaa talvipäivän seisauksesta joulukuun loppupuolella ja kestää 90 vuorokautta. Kevät alkaa maaliskuussa kevätpäivän tasauksesta ja kestää noin 93 vuorokautta. Juhannuksen aikaan tulee kesäpäivän tasaus ja alkaa 94 vuorokautta kestävä kesä. Syksy kestää 90 vuorokautta. (Ilmatieteenlaitos, i.a.) Sää ja ilmasto vaikuttavat sekä ihmisten, että eläimien ja kasvien elämään. Vuodenaikojen vaihtelu näkyy siis luonnossa ja siksi niitä voidaan ilmentää luonnonilmiöiden avulla.

5 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITE

Opinnäytetyömme tarkoituksena on suunnitella ja toteuttaa kirkkovuoden ja vuodenaikojen mukaan koottu aistilaukku ja sen käyttöön ohjevihko. Kehittämistyössä mietimme seuraavaa kolmea kysymystä:

Miten multisensoriikkaa käytetään vammaistyössä vuodenaikoja hyödyntäen? Miten diakonian vammaistyössä voidaan hyödyntää aisteja kirkkovuoden mukaisesti? Kuinka kehitetään ja tuotetaan multisensoriikkaa hyödyntävä ohjevihko ja mukaan otettava aistilaukku vammais- ja diakoniatyön työvälineeksi?

Laukun tavoitteena on tukea vammaisten henkilöiden osallistumista ja osallisuutta. Sitä on mahdollista käyttää työvälineenä vammaistyön ryhmissä, erityisdiakoniatyössä sekä jumalanpalveluselämässä aistialttarin tavoin. Aistilaukun avulla hengellisyyttä voidaan havainnollistaa ja siten tukea vammaisten ihmisten hengellisyyttä esimerkiksi hartaushetkissä. Luontoon ja vuodenaikoihin liittyvien materiaalien avulla voidaan ”tuoda luonto” niiden ihmisten luokse, jotka eivät pääse esimerkiksi liikkumisvaikeuksien takia itse luontoon. Laukku soveltuu hyvin myös muuhun sosiaalialan ohjaustyöhön, kuten varhaiskasvatukseen tai vanhustyöhön.

Tavoitteenamme on suunnitella aistilaukku, jonka käyttöönotto onnistuu jokaisessa vammaistyön yksikössä ja seurakunnassa. Pienen kokonsa ja liikuteltavuutensa ansiosta aistilaukulle ei tarvitse miettiä erillistä tilaa. Laukku on monipuolinen työväline ja sen käyttöä ei tarvitse rajoittaa vain jumalanpalveluksiin. Sen voi ottaa käyttöön muussakin seurakunnan toiminnassa ja erilaisissa palvelukodeissa ja päivätoiminnassa. Laukku soveltuu siis hyvin myös muuhun sosiaalialan ohjaustyöhön, kuten varhaiskasvatukseen tai vanhustyöhön. Laati-
mamme ohjevihon tarkoituksena on kertoa aistilaukkuun soveltuvista sisällöistä ja antaa muutamia esimerkkejä materiaalien käyttöön. Ohjevihko on sinällään arvokas ja innovatiivinen työväline vammaistyöhön: sen ohjeiden avulla voi toteuttaa erilaisia aistituokioita, vaikka ei kokonaista aistilaukkuun kokoaisikaan.

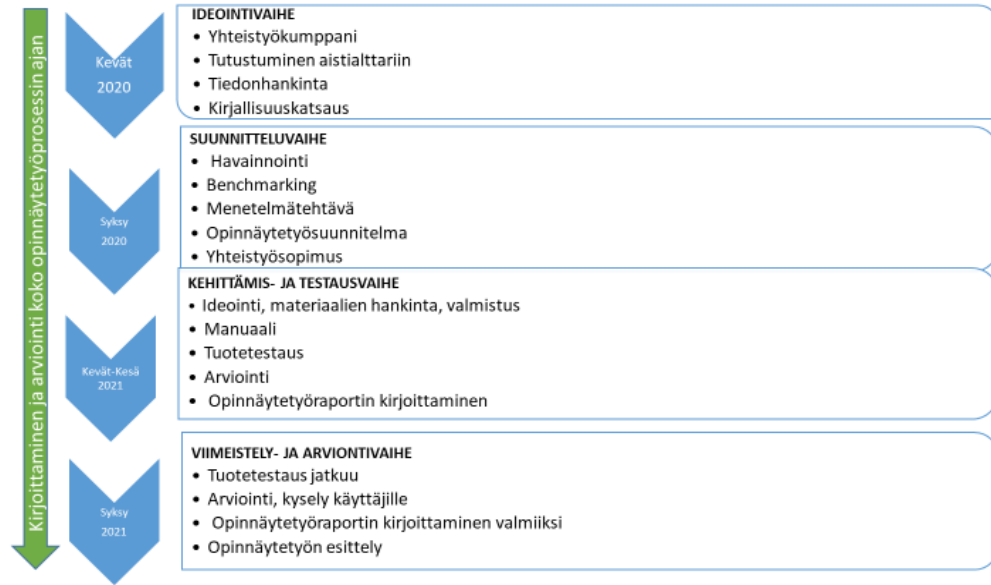
6 OPINNÄYTETYÖN PROSESSIN KUVAUS

6.1 Ideointivaihe

Aloitus opinnäytetyöprosessille tapahtui Oske-torilla tammikuussa 2020 keskustelussa Vaalijalan kehitysvammaoppi Sanna Hynnisen kanssa. Löysimme hänen ehdotuksestaan aiheeksemme aistilaukun kehittämisen Vaalijalan kirkosta löytyvän aistialttarin idean pohjalta. Alkuvaiheessa vierailimme Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksessa Pieksämäen Nenonpellossa. Tutustuimme aistitupaan ja Vaalijalan kirkosta löytyvään aistialttariin, joista saimme ideoita ja hyvää pohjaa kehittämistyöllemme. Vaalijalassa kehitetty aistialttari on suunniteltu tukemaan sellaisten ihmisten jumalanpalveluselämää, joilla on ongelmia sanallisessa ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa. Ajatus on, että jumalanpalveluselämässä jokaisella on oikeus kommunikaatioon, kohtaamiseen sekä pyhyiden kokemiseen. Vaalijalan papit ovat joutuneet miettimään, miten hengellisistä asioista voi viestiä ilman sanoja. Tämän pohdinnan tuloksena on syntynyt aistialttari. Aistialttarilla kuvat, värit, esineet ja tuoksut korvaavat sanat. (Vaalijala, i.a.-c.) Aloimme ideoida sitä, miten voisimme aistialttarin idean pohjalta toteuttaa mukana kulkevan aistivälineistön, jonka tavoitteena olisi myös tukea sellaisten henkilöiden jumalanpalveluselämää ja osallisuutta seurakunnassa, joilla on ongelma sanallisessa ymmärtämisessä sekä kommunikoinnissa.

Vaalijalan osaamis- ja tukikeskuksessa toimii aistitupa, joka on erilaisista aistihuoneista koostuva tila, jossa voi työskennellä yksin tai ryhmässä. Aistituvalla saa erilaisia kokemuksia ja elämyksiä eri aisteille monipuolisen aistivälineistön kautta. (Vaalijala, i.a.-a.) Ensimmäisellä vierailullamme Vaalijalassa tutustuimme aistituvan toimintaan ja välineistöön. Siellä saimme käsitystä siitä, millaisia erilaisia aistivälineitä ja materiaaleja on jo olemassa ja miten voisimme näitä välineitä hyödyntää omassa kehittämistyössämme.

Opinnäytetyöprosessimme alussa perehdyimme myös aiheemme keskeisiin käsitteisiin ja aiempaan tutkimustietoon kirjallisuuden avulla ja teimme sen pohjalta kirjallisuuskatsauksen. Opinnäytetyöprosessin eteneminen esitetään kuvassa 2.

Kuva 2. Opinnäytetyön prosessi

6.2 Suunnitteluvaihe ja opinnäytetyön menetelmät

Syksyllä 2020 perehdyimme kehittämistyön tutkimusmenetelmiin ja valitsimme omaan tutkimukseemme sopivat tutkimusmenetelmät, jotka ovat havainnointi ja benchmarking-menetelmä. Toteutimme valitsemiamme menetelmiä syksyn 2020 aikana vierailuillamme Vaalijalassa.

Benchmarking-menetelmä eli esikuva arviointi sopii selkeästi määriteltäville kohteille. Ensin tehtävänä on identifioida oma kehittämistä kaipaava kohde, jonka jälkeen etsitään esikuvana toimiva vertailukumppani. Vertailukumppaniksi sopii sellainen taho, jossa on jo onnistuttu toteuttamaan kehitettävä seikka ja saatu hyviä tuloksia. (Ojasalo ym., 2014, s. 186.)

Vertailukumppaninamme toimii Vaalijalan kuntayhtymä, jossa on jo toteutettu sekä aistialttaria vuodesta 2017 lähtien että aistitupaa ja saatu siitä hyviä kokemuksia. Vaalijalalla on yli satavuotinen tausta kehitysvamma-alalla ja se toimii kehitysvamma-alan osaamisen ylläpitäjänä sekä kehittäjänä valtakunnallisesti (Vaalijala, i.a.-b.). Vaalijala on tehnyt vammaistyötä 1900-luvun alusta saakka ja se oli ensimmäinen paikka Suomessa, joka keskittyi kehitysvammaisten lasten

hoitoon (Vaalijala, i.a.-f). Nykypäivänä Vaalijala keskittyy sellaisiin asiakkaisiin, jotka eivät saa yleisistä palveluista tarvitsemaansa palvelua, vaan tarvitsevat yksilökohtaisempaa tuettua palvelua. Asiakkaina on kaikenikäisiä kehitysvammaisia. Vaalijalassa pyritään siihen, että jokainen asiakas tulee sekä kuulluksi että ymmärretyksi, ja tämän toteutumiseksi on kehitelty erilaisia tukimenetelmiä. (Vaalijala, i.a.-b.)

Ojasalo ym. (2014) neuvovat suorittamaan tiedonhankintaa tutustumiskäyntien ja verkkosivujen avulla. Normaaliin yritysvierailuun verrattuna benchmarking-vierailu on järjestelmällisempi. Etukäteen laadittuun listaan kirjataan havainnoinnin kannalta keskeiset seikat ja esitettävät kysymykset. Lopuksi on tuloksien kriittisen ja luovan tulkinnan vaihe. Kaikkea ei aina voi hyödyntää ja käyttää suoraan, vaan niitä on sovellettava omaan käyttöön. (Ojasalo ym., 2014, s. 186.)

Kävimme benchmarking-vierailulla Vaalijalan aistituvalla 10.9.2021. Vierailuamme varten mietimme kysymyksiä koskien aistivälineistöä ja sen kokoamista ja vierailun aikana kirjasimme ylös havaintojamme. Vierailumme pohjalta saimme ideoita siihen, millaista välineistöä ja materiaalia aistisalkkuun voisi koota ja mitä on hyvä huomioida aistisalkun välineistöä kootessa. Huomioitavana seikkana nousi esiin esimerkiksi välineistön desinfiointiin ja puhdistamiseen liittyvät seikat, sillä tänä epidemia-aikana on tärkeää, että välineistö on asianmukaisen pesun ja desinfiointin kestävä.

Havainnointi-menetelmän kautta tutustutaan ja tarkkaillaan jo käytössä olevaa kehitettävää asiaa. Se on yksi sellaisista menetelmistä, jota käytetään hyvin paljon kehittämistyössä. (Ojasalo ym., 2014, s.41.) Havainnointia voi suorittaa myös kehitettävän seikan/asian/tuotteen toimivuuden tarkastelussa kehitystyön loppuvaiheessa. Me käytämme opinnäytetyössämme havainnointia koko kehittämisprosessin ajan. Suunnitteluvaiheessa käytimme havainnointia kehitettävän tuotteen ideointiin havainnoidessamme jo olemassa olevia aistialttaria ja aistitupaa. Havainnointia teimme osallistuessamme 6.9.2020 jumalanpalvelukseen Vaalijalan kirkossa. Olimme etukäteen laatineet listan havainnoitavista seikoista. Tarkkailimme erilaisten puhetta tukevien ja korvaavien menetelmien ja aisteja tukevien käytänteiden hyödyntämistä ja erilaisten vammaisuuden lajien huomioimista

jumalanpalveluksen kulussa. Tarkkailimme myös esteettömyyden ja osallisuuden toteutumista. Kirjasimme tehdyt havainnot manuaalisesti lehtiöön.

Havaitsimme papin hyödyntävän aisteja. Messun alussa pappi toivotti tervetulleeksi ja kertoi nyt olevan syyskuun. Hän viittasi aistien käyttöön vuodenajan havainnollistamiseksi:

“Tullessasi tänne näit lehtien vaihtaneen väriä ja viljapeltojen kuloutuneen sadonkorjuuta varten ja haistoit kirkon luona tervan tuoksun kirkon tervakatosta.”

Näiden kokemusten ja tutkimusmenetelmäkirjallisuuteen perehtymisen pohjalta työstimme menetelmätehtävän. Yhteisessä palaverissa suunnittelimme opinnäytetyön aikataulutuksen ja teimme opinnäytetyösuunnitelman. Suunnitelman hyväksymisen jälkeen teimme yhteistyösopimuksen Vaalijalan kanssa.

6.3 Kehittämis- ja testausvaihe

Kevään 2021 ja kesän 2021 aikana aloimme kehittämään tuotettamme eli multisensorista aistilaukkua. KEH03 opintojakson seminaarissa käydyn keskustelun kautta saimme idean kehittää kaksi hieman erilaista aistilaukkua. Toista laukku aloimme kehittää alkuperäisen idean mukaan kirkon diakoniatyön ja vammaistyön työvälineeksi kirkkovuoden teemojen mukaan ja toista laukku taas sosiaalialan vammaistyön työvälineeksi vuodenaikojen mukaan. Ideana oli, että laukut ovat pääasiassa sisällöltään samanlaiset, mutta toisessa laukussa hengellisyyteen viittaava välineistö on karsittu pois tai korvattu jollain vuodenaikoihin liittyvällä materiaalilla.

Kehittämisprosessissa hyödynsimme havainnointimme ja benchmarking-vierailumme pohjalta saatua tietoa ja ideoita erilaisista aistivälineistä. Kehittämistyötä teimme etäyhteys- palavereiden kautta, joiden aikana suunnittelimme ja pohdimme mitä aistivälineitä laukkuihin valitaan ja mistä aistivälineistöä hankitaan ja valmistetaan. Aistivälineistöä kootessamme otimme huomioon sen, että laukuissa on jokaista kaukoaistia stimuloivia välineitä. Huomioimme sifonkihuiveja valitessamme, että huiveista löytyy kirkon liturgiset värit. Osan välineistä ostimme

valmiina ja osan valmistimme itse. Osan aistimateriaaleista hankimme uusina verkkokaupoista, mutta hyödynsimme laukkuja kootessamme myös kierrätysmateriaaleja. Laukut, joihin aistimateriaalit kokosimme, hankimme käytettyinä kirpputoreilta.

Aistilaukkujemme toteutus vaati rahallista panostusta. Saimme vinkin, että meidän on mahdollista hakea Kerttu ja Oiva Turusen diakoniarahastosta apurahaa opinnäytetyömme toteutukseen. Vuosittain jaettavaa apurahaa haetaan Tuomiokapitulista maaliskuun loppuun mennessä. Piispa ilmoittaa päätöksensä kirjeitse ja voi mahdollisesti pyytää raporttia myönnettyjen rahojen käytöstä. Haimme apurahaa ja talletimme tehtyjen hankintojen kuitit raportointia varten. (Kuopion hiipakunta, i. a.) Saimme diakoniarahastosta anomuksemme mukaisen apurahan.

Suunnittelimme ja valmistimme aistilaukkujen lisäksi laukuille ohjevihon, jonka tarkoituksena on ohjeistaa laukun käyttäjää laukun käyttöön ja antaa esimerkkejä millaisia aistituokioita laukun aistimateriaaleilla voidaan toteuttaa. Ohjevihko laadittiin internetistä ilmaiseksi ladattavan graafisen suunnittelun ohjelman, Canvan, avulla. Aistilaukun tuotteet valokuvattiin itse ja näitä valokuvia käytimme ohjevihon kuvittamiseen ja opinnäytetyömme raporttiin.

Laukkua testattiin eri asiakasryhmien kesken vammais- ja erityisdiakoniatyössä Itä- ja Keski-Suomessa vuoden 2021 touko-lokakuun aikana. Annoimme aistilaukun työntekijöiden käyttöön ja pyysimme heiltä kirjallisen palautteen käyttökokeuksista. Testauksiin osallistuvilta asiakkailta pyydettiin palautetta hymynaamojen avulla. Testasimme laukkuja myös itse eri vammaisryhmien kanssa. Ensimmäiset tuotetestaukset toteutettiin touko-kesäkuun 2021 aikana.

Testaus 1. Ensimmäinen testaus tapahtui pohjoissavolaisessa erityiskoulussa. Laukkua testattiin kolme kertaa, testauksiin osallistui yhteensä neljä koululaista. Ensimmäisessä tuokiossa oli mukana kaksi 15-vuotiasta tyttöä avustajiensa kanssa. Testauksessa tutkittiin aistilaukun sisältöä ja poimittiin materiaalia eri vuodenaajoista: testauksen ajankohdan kevään mukaisesti muotoiltiin aistimasasta pääsiäismunia ja kutiteltiin ihoa höyhenillä, Kesästä hyödynnettiin tuoksuaromeja, syksyä puolestaan havainnollistettiin rakentamalla huiveista talvipesä

virikatulle sillille. Toiseen tuokioon osallistui 9-vuotias autistinen poika. Hän oli rauhaton ja sen vuoksi testaus pidettiin lyhyenä. Osallistujalle oli mieleistä sifonkihuvit ja tuoksut. Tuokiossa oli myös hiekan joukossa kiviä ja simpukoita, niistä ei testaja pitänyt, mutta erillään olevana hän kosketteli niitä. Testaja sai positiivista palautetta osallistujan avustajalta ohjaustuokiosta, koska lapsi vaikutti pitäneen aistituokiosta väsymyksestä huolimatta. Viimeiseen tuokioon osallistui 8-vuotias kehitysvammaisen tyttö. Hän osallistui aktiivisesti ja malttoi kuunnella ohjausta hyvin. Virkattu siili oli mieluisin. Myös kuvakommunikaatioita käytettiin vuodenajoista kerrottaessa. Varsinkin joulupukin kuva ilahdutti häntä. Jokaisessa tuokiossa käytettiin myös aaltoprojektoria eriväristen valojen heijastamiseen. Kaikki koululaistestaajat antoivat vihreän hymynaama-palautteen.

Testaus 2. Toinen testaus tehtiin pohjoissavolaisessa täysi-ikäisten kehitysvammaisten ja mielenterveyskuntoutujien asumispalveluyksikössä. Testaajina toimi opinnäytetyöntekijä yhdessä henkilökunnan kanssa. Testauksissa oli mukana yhteensä 19 asiakasta. Kaikki testaukseen osallistuneet asiakkaat osallistuivat innokkaasti aistilaukun toimintoihin. Aaltoprojektoria käytettiin luomassa diskotunnelmaa illanviettoon. Vuodenaika-musiikin soittolistaa käytettiin laulutukioiden tukena. Aaltoprojektoria testattiin myös rentoutustuokioissa rauhoittamaan ja rentouttamaan levottomia asiakkaita. Projektorin käytöstä saatiin rohkaisevia tuloksia: hyvin levoton asiakas rauhoittui nopeasti ja muutama asiakas nukahti luonnon ääniä ja värejä aistien lepäillessään painopeiton alla. Myös aistilaukun tuoksua käytettiin ja huomattiin, että erityisesti iäkkäämmille ja maaseudulla kasvanneille osallistujille tuoksut toivat mieleen lapsuusajan muistoja, kuten tervatun puuvene tai ulkosaunan.

Testaus 3. Opinnäytetyöntekijä testasi aistilaukkua keskisuomalaisessa kehitysvammaisten ja erityistä tukea tarvitsevia aikuisten asumispalveluyksikössä. Testautuokion teemana oli vuodenajan mukaisesti syksy. Osallistujat olivat eriasteisesti kehitysvammaisia täysi-ikäisiä asukkaita. Tuokio alkoi rentoutushetkellä aaltoprojektoria hyödyntäen. Sen jälkeen koristeltavaan puuhun rakennettiin syksyinen puu ripustamalla siihen eri värisiä vaahteran ja pihlajan lehtiä ja oksia. Puun ympärille rakennettiin metsä levittämällä vahakankaan päälle sammalta, jäkälää ja puolukan varpuja. Sammalleiden päälle laitettiin myös virkatut sienet ja siili.

Lisäksi alustalle levitettiin hiekkaa ja kiviä. Samalla keskusteltiin syksystä: mitä asioita syksyyn kuuluu? Mikä on syksyssä mukavaa, mikä taas ei niin mieluisaa? Testaaja näytti myös eri värisiä sifonkihuiveja ja osallistujat sanoivat "hep" kun syksyn värinen huivi tuli esiin. Aistilaukun tuoksuja tuoksuteltiin ja pohdittiin, oliko joku tuoksu syksyinen, mikään tuoksuista ei tuonut osallistujille syksyä mieleen. Aistituokio päättyi rentoutukseen hämärässä huoneessa aaltoprojektorin valoja katsellen ja Sateenkaari-unet kappaletta kuunnellen. Tuokion lopuksi pyydettiin palaute hymynaamojen avulla. Kaksi osallistujaa ympyröi iloisimman hymynaaman. Yksi osallistuja ympyröi kaikki naamat. Suullisessa palautteessa kaikki osallistujat sanoivat aistituokion olleen mukavan ja kysyivät, milloin tehdään sama uudelleen. Kaksi osallistujaa kertoi mielisimmaksi syksyisen metsän rakentamisen. Kolmas osallistuja piti eniten aaltoprojektorin värien katselusta ja äänien kuuntelusta. Aistituokion jälkeen asumisyksikön henkilökunnan edustaja kertoi testaajalle, että osallistujat olivat kertoneet pitäneensä aistituokiosta.

Testaukset 4 ja 5. Suuren keskisuomalaisen seurakunnan kehitysvammaistyöndiakoni testasi aistisalkkua kahden eri päivätoimintaryhmän kanssa. Molemmissa tuokioissa oli mukana kuusi eri-ikäistä aikuista kehitysvammaista osallistujaa. Diakoni hyödynsi tuokioissa sekä kirkollista että vuodenaikamateriaalia. Tuokio rakentui Mikkelinpäivän ympärille kirkkovuoden ajankohdan mukaan ja mukaili oppaassa olevan Mikkelinpäivän esimerkkituokion kulkua. Diakoni oli ottanut mukaansa laukusta puisen ristin, valkoisen sifonkikankaan, kynttilän, koristeltavan puun, valkoiset höyhenet, enkelikoristeet, aaltoprojektorin, rukouskivet sekä aistituokio-oppaan. Tuokion aluksi testaaja asetti pöydälle Mikkelinpäivän liturgisen värin mukaisesti valkoisen liinan ja sen päällä puisen ristin ja kynttilän. Osallistujat katsoivat aaltoprojektorin heijastamia värejä Suojelusenkeli-laulua kuunnellen. Mikkelinpäivän evankeliumitekstin jälkeen koristeltiin puu höyhenillä ja enkeleillä. Osallistujat lauloivat myös Tahtoisin toivoa sinulle -laulun, jonka aikana halukkaat saivat sivellä höyhenillä ihoaan. Tämän jälkeen puun koristelua jatkettiin syksyisten lehtien ripustamisella. Tuokio sisälsi myös yhteislauluja enkeleistä ja oppaassa olevan rukouksen sekä rukouksen rukouskivien avulla. Aistituokio lopui rentoutukseen aaltoprojektorin avulla Vivaldin Syksyä kuunnellen. Testaaja antoi testauksesta kirjallisen palautteen, jossa hän totesi, että laukussa on paljon materiaalia, joita olisi voinut ottaa mukaan aistituokioon, mutta ryhmälle varattu

tunnin aika ei kaikkein materiaalien testaamiseen riittänyt. Erityistä kiitosta testaa- ja antoi koristeltavasta puusta ja aaltoprojektorista, joita voi yksinäänkin käyttää lyhyemmissä hartaushetkissä. Rukouskiviä diakoni piti myös tärkeänä elementtinä. Osallistujat antoivat tuokioista kaikenvärisiä naamioita palautteeksi: yhdeksän osallistujaa ympyröi vihreät hymynaamat, yksi osallistuja antoi keltaisen ja yksi oranssin naamion. Yksi osallistuja ympyröi punaisen naamion. Tähän oli perusteluna punainen lempiväri. Testaaja totesi palautteessaan, että aistilaukku on tervetullut työkalu erityisdiakoniatyöhön. Hän piti aistilaukun käyttömahdollisuuksia monipuolisena ja koki erityisen hyväksi sen, että laukusta voi poimia kyseessä olevan vuodenajan ja kirkkovuoden ajankohtaan sopivaa materiaalia havainnollistamaan ja elävöittämään hartaus- ja ohjaustuokioita.

6.4 Arviointi- ja viimeistelyvaihe

Syksyllä 2021 teimme vielä joitain muutoksia opinnäytetyöhömme testauksista saamamme palautteen perusteella. Palaute oli pääasiassa hyvin positiivista ja testaajat pitivät kehittämiämme laukkuja hyödyllisinä ja toimivina työvälineinä. Laukkua testannut diakoni totesi yhden haasteen liittyvän riittävän turvavälin varmistamiseen osallistujien koristellessa puuta, Hän myös pohti palautteessaan sitä, miten osallistavaa toimintaa voidaan toteuttaa ryhmäkokojen kasvaessa koronarajoitusten lieventyessä ja poistuessa. Hän totesikin aistilaukun toimivan parhaiten pienen ryhmän ohjauksessa ja hartauksissa, toki soveltaen myös isommissa ryhmissä. Saman totesimme itsekin laukkuja testattuumme.

Aistilaukkujen välineistöä koskien saimme pieniä kehitysehdotuksia ulkopuolisilta testaajilta ja omien testaustemme kautta. Vaihdoimme aistimassan säilytyspurkit isommiksi käyttöönoton helpottamiseksi, lisäsimme laukkuun lusikan aistimassan käsittelyyn ja vahakankaan alustaksi Vahakangas toimii myös hiekan alustana. Lisäsimme laukkuja testanneen diakonin ehdotuksesta laukkuun myös pienen kuvallisen muistilapun rukouskivien värien merkityksestä. Kuvaa voi näyttää osallistujille heidän valitessaan rukousaihetta ja -kiveä. Autistisen henkilön testaustilanteessa huomattiin kuvallisen, sosiaalisen tarinan tarve ja se löytyy nyt opinnäytetyön raportin liitteenä.

Teimme tarkennuksia saamamme palautteen mukaan myös ohjevihkoon. Meille ehdotettiin, että ohjevihkoon voisi lisätä yksityiskohtaisen kuvauksen jostain aistituokiosta, jonka aistilaukun välineistöä hyödyntäen voi toteuttaa. Siksi lisäsimme ohjevihkoon tällaisen esimerkkituokion ohjeen. Lisäsimme myös huomion, että koriste- ja rukouskiven käsittelyssä on noudatettava tarkkaavaisuutta, ettei asiakas laita pienikokoisia kiviä suuhunsa.

Ennen opinnäytetyömme virallista julkaisua saimme kutsun esittelemään työmme Vantaalla järjestettyyn multisensorisen työn verkostopäivään, johon osallistui sosiaalialan ammattilaisia ympäri Suomen. Esiinnyimme tapahtumassa etäyhteyden avulla. Vastaanotto työtämme kohtaan oli innostunutta. Harkitsimme, voisiko opasvihkoamme hyödyntää myös kaupallisesti myytävänä tuotteena.

Julkaisimme valmiin opinnäytetyömme KEH04 julkaisuseminaarissa syysluku-kaudella 2021. Julkaisimme silloin myös opinnäytetyömme kirjallisen tuotoksen Theseuksessa, jossa se on ammattilaisten ja opiskelijoiden hyödynnettävissä. Opinnäytetyömme kehittämisprosessissa syntyvää aistilaukkua voidaan toivottavasti tulevaisuudessa hyödyntää eri seurakuntien ja vammaisalan toimijoiden työssä laajasti ympäri Suomea. Tiedämme jo seurakuntia ja toimintakeskuksia, jotka ovat kiinnostuneita aistilaukun käyttöönottamisesta, kunhan kehittämisprosessimme on valmis. Tiedotamme valmistuvasta opinnäytetyöstä muun muassa kirkkohallituksen vammaisasioihin perehtynyttä henkilöä.

7 AISTILAUKKU JA OHJEVIHKO

Opinnäytetyöprosessimme tuotteena olemme koonneet kolme aistilaukkua. Kaksi laukuista on suunniteltu kirkon diakoniatyössä ja vammaistyössä hyödynnettäviksi ja niiden välineistö on koottu kirkkovuoden teemojen mukaan. Yksi laukuista on suunniteltu sosiaalialan vammaistyössä käytettäväksi ja sen sisältö on

koottu vuodenaikojen mukaan. Aistilaukkuina käytämme käytettynä hankittuja, hyväkuntoisia, tilavia, mutta kätevän kokoisia matkalaukkuja. Aistilaukkujen välineistöstä osa on ostettu ja osa itse valmistettu.

Valitsimme kirkolliseen aistilaukkuun tuotteita ja tavaroita, jotka kuuluvat perinteisesti kirkkovuoden traditioihin, kuten suklaamunien kuoria, enkeli ja tähti. Sifonkihuvit valittiin niin, että niistä löytyy kirkon liturgiset värit. Vuodenaika- teeman mukaan valittiin kunkin vuodenajan luonnossa ilmeneviä elementtejä ja materiaaleja ja suomalaiseen juhlapäivien viettoon liittyviin traditioihin. Tällaisia ovat muun muassa hiekka, koivun tuoksu ja joulutonttu. Green Care Finlandin mukaan luonnon tiedetään edistävän ihmisen hyvinvointia ja vammaistyön asiakkaat hyötyvät näistä vaikutuksista (Green Care Finland, i.a).

Kuvakorttikansioissa käytetyt kuvakortit on tehty Papunetin kuvatyökälulla, josta jokainen saa ottaa kuvia vapaasti omaan käyttöönsä. Laukkujen sisällöt ovat pääasiassa samanlaiset, mutta kirkkovuoden mukaisia ja vuodenaikojen mukaista salkkua erottavat muutamat pienet erot, kuten kuvakorttikansioiden erilaiset kuvasisällöt. Aistisalkun välineistöä kootessa olemme huomioineet tämänhetkisen COVID-19 tilanteen ja sen takia huomioon otettavat korostuneet hygieniakäytännöt. Suurimman osan välineistöstä voi joko pestä 90 asteessa pesukoneessa tai desinfioida. Kommunikaatiokuvat on päällystetty kontaktimuovilla käytössä kestävyuden ja puhdistettavuuden vuoksi. Aistilaukusta löytyy desinfiointipyyhkeitä välineistön puhdistukseen. Aistimassaa käytettäessä on tärkeää varmistaa, ettei asiakkaalla ole keliakiaa, sillä massa sisältää vehnä jauhoja.

Aistilaukkujen välineistöä voi hyödyntää monipuolisesti erilaisissa tilanteissa ja toimintaympäristöissä ja se sopii sekä yksilö- että ryhmäohjaukseen. Kirkollisia salkkuja voi käyttää esimerkiksi jumalanpalveluksissa tai diakoniatyön ryhmissä. Monipuolisen aistivälineistön kautta voidaan tukea ja parantaa aistivammaisen henkilön osallisuutta jumalanpalveluksissa. Aistilaukun välineistöä on helppo kuljettaa matkalaukuissa, joissa ne pysyvät siististi järjestyksessä.

Laukun käyttäjä voi kuljettaa mukanaan laukun koko sisältöä, tai valita mukaansa laukkuun tietyt välineet, jotka sopivat parhaiten juuri siihen toimintaan, jossa sitä milloinkin hyödynnetään.

Aistilaukun mukana tulee ohjevihko, jossa kerrotaan tarkemmin aistilaukun välineistöstä ja välineistön käyttömahdollisuuksista. Siitä löytyy myös vinkkejä, millaista kertakäyttöistä materiaalia aistituokioissa voi hyödyntää sekä teemaan sopivista musiikkikappaleista, joita voi soittaa haluamansa musiikintoistopalvelun kautta. Kertakäyttöisiä materiaaleja ovat esimerkiksi erilaiset luonnonmateriaalit, joita voi käyttää aistituokiossa niiden saatavuuden mukaan.

Kirkkovoosi-ohjeissa löytyy enemmän hengellistä musiikkia, kun taas vuodenaika- version musiikki hyödyntää viihdemusiikkia. Musiikkia on kerätty useilta vuosikymmeniltä julkaisuajan mukaan, jotta jokaiseen ihmisen elämänkaaren vaiheeseen löytyisi mielekästä valinnanvaraa lapsista ikääntyneisiin. Käytännön työtä helpottaa ja nopeuttaa, jos kappaleista laatii itselleen soittolistan Spotify-palveluun. Musiikkia voi hyödyntää tunnelman luomiseen, inspiraatioksi musiikkimaalaukshetkeen tai tueksi yhteislauluun. Laulaessa voi käyttää tukiviittomia laulun sanojen tukemisen. Musiikkia käytettäessä ammatillisissa tarkoituksissa, on varmistuttava luvasta käyttää sitä ja että TEOSTO- maksut on hoidettu. (Teosto, i.a.)

Luovuus kuuluu kaikille, kaikenikäisille ja kaikissa elämäntilanteissa. Luova toiminta tarjoaa myös työkaluja työntekijälle työskentelyyn ihmisten kanssa (Karjalainen 2019, s.6). Musiikkimaalauksella tarkoitetaan yleisimmin vesiväreillä maalamista paperille musiikkia kuunnellessa. Tarkoituksena ei ole tuottaa välttämättä mitään esittävää taidetta, vaan liikutella sivellintä vapaasti musiikin tahtiin ja valita värit musiikin tuoman mielikuvan mukaan.

Ohjevihkoon on liitetty aistimassan valmistusohje. Simppelisormiruokakeittiön ohje löytyy ilmaiseksi internetistä (simppelisormiruokakeittiö, i.a). Sitruunahapon ansiosta massa säilyy huoneenlämmössä tiiviissä purkissa useita kuukausia. Massaan voi lisätä elintarvikvärejä tai tuoksuaromeja. Aistimassaa käytetään muovailuvahan tapaan. Massa sisältää gluteenia, joten sitä ei saa käyttää

gluteenitonta ruokavaliota noudattavan asiakkaan kanssa. Ohjevihko löytyy liitteenä opinnäytetyömme raportista (liite 2).

7.1 Aistilaukku kirkkovuoden mukaan

Aistilaukun sisältö:

- Manuaaliopas
- Desinfiointipyyhkeet

Näköaisti:

- Aaltoprojektori, virtalähde ja kaukosäädin
- Kuvakorttikansio kirkkovuoteen ja kristinuskoon liittyvillä kuvilla
- Virkatut esineet (enkeli, siili ja sienet)
- Pieni tähtikoriste
- Pieni kuusikoriste
- Puinen pöytäristi
- Koristeltava puu.

Kuuloaisti:

- Spotify soittolista, jolla erilaisia luontoääniä ja musiikkikappaleita (mahdollista toistaa aaltoprojektorin kautta)
- Rytminunat

Tuntoaisti:

- Harmaat tunnustelukivet
- Valkoiset tunnustelukivet
- Lasiset rukouskivet (vihreä, sininen, punainen, keltainen, musta, kirkas)
- Simpukankuoret
- Rasiallinen hienoa hiekkaa
- Korkeareunainen muovirasia
- Pala vahakangasta
- 1 pss askarteluhöyheniä
- 10 kpl eri värisiä sifonkihuiveja
- Puinen risti
- Led-kynttilä

-Aistimassa: 2.5 dl vehnä jauhoja, 1 dl suolaa, 1 rkl sitruunahappoa, 1 rkl öljyä, 2,5 dl kiehuvaa vettä, elintarvikevärejä ja tuoksuaromeja muutama teelusikallinen. Sekoita ainekset keskenään. Jaa massa pienempiin osiin, lisää jokaiseen kulhoon haluamasi tuoksu ja väri. Sekoita, kunnes väri on tasainen. Säilytä ilmatiiviisti kansi kunnolla kiinni huoneenlämmössä useita kuukausia. Määrästä tulee 5 pientä lastenruokapurkillista muoviluvahaa. Huomaa, että massa sisältää gluteenia, joten sitä ei saa käyttää gluteenitonta ruokavaliota noudattavan asiakkaan kanssa! (simppelisormiruokakeittio.com)

Hajuaisti:

- 5 kpl saunatuoksua (eukalyptus, koivu, savusauna, terva, metsä)

Aistilaukussa olevien materiaalien avulla voi ohjata esimerkiksi mikkelinpäivän aistituokion koristelemalla puisen pöytäpuun valkoisilla höyhenillä ja enkeleillä. Adventtia voi ilmaista ripustamalla puuhun led-kynttilöitä. Kynttilöitä voi hyödyntää myös kynttilänpäivän aistituokioissa. Kirkkovuotta voi havainnollistaa myös puisen pöytäristin, liturgisten väristen mukaisien huivien ja rukouskivien avulla. Kuhunkin kirkkovuoden jaksoon valitaan liturgisen värin mukainen huivi, joka voidaan asettaa pöydälle tai ristin alle. Rukouskiven avulla voidaan konkretisoida rukousaiheita. Hengellisiin aistituokioihin voi mainiosti ottaa mukaan vuodenaikeihin liittyviä elementtejä ja materiaaleja, joita kuvataan seuraavassa luvussa.

7.2 Aistilaukku vuodenaikojen mukaan

Aistilaukun sisältö:

- Manuaaliopas
- Desinfiointipyyhkeet

Näköaisti:

- Aaltoprojektori, virtalähde ja kaukosäädin
- Kuvakorttikansio vuodenaikoihin liittyvillä kuvilla
- Virkatut esineet (joulutonttu, siili ja sienet)
- Pieni tähtikoriste
- Pieni kuusikoriste
- Koristeltava puu

Kuuloaisti:

- Spotify soittolista, jolla erilaisia luontoääniä ja musiikkikappaleita (mahdollista toistaa aaltoprojektorin kautta)

- Rytmimunat
- Aaltoprojektori

Tuntoaisti:

- Harmaat tunnustelukivet
- Valkoiset tunnustelukivet
- Simpukankuoret
- Rasiallinen hiekkaa
- Korkeareunainen muovirasia
- Korkeareunainen astia vettä varten
- Pala vahakangasta
- 1pss askarteluhöyheniä
- 10kpl eri värisiä sifonkihuveja

-Aistimassa: 2.5 dl vehnä jauhoja, 1 dl suolaa, 1 rkl sitruunahappoa, 1 rkl öljyä, 2,5 dl kiehuvaa vettä, elintarvikevärejä ja tuoksuaromeja muutama teelusikallinen. Sekoita ainekset keskenään. Jaa massa pienempiin osiin, lisää jokaiseen kulhoon haluamasi tuoksu ja väri. Sekoita, kunnes väri on tasainen. Säilytä ilmatii- viisti kansi kunnolla kiinni huoneenlämmössä useita kuukausia. Määrästä tulee 5 pientä lastenruokapurkillista muoviluvahaa. Huomaa, että massa sisältää veh- näjauhoja, joten sitä ei saa käyttää gluteenitonta ruokavaliota noudattavan asiak- kaan kanssa! (simplisormiruokakeittio.com)

Hajuaisti:

5 kpl saunatuoksua (eukalyptus, koivu, savusauna, terva, metsä)

Talviteema hyödyntää paljon myös kirkkovuosi- laukussa olevaa joulumateriaa- lia. Lisäksi hankimme männyn tuoksuista löylyaromia haisteltavaksi. Hankimme eri värisiä valoja heijastavan aaltoprojektorin tuomaan rauhoittavaa tunnelmaa ja muistuttamaan revontulista. Lisäksi voi kilistää kulkusia. Koristeltavan puun ok- siin voi laittaa pumpulia lumipeitteeksi.

Kevätkaudelle hyödynnettiin suklaamunien sisällä olevia muovipalloja, joiden si- sään voi laittaa esimerkiksi hiekkaa tai riisiä. Näitä käytetään tunnusteltavina esi- neinä ja rytmisoittimina. Sisälle voi laittaa myös makeisen pieneksi yllätykseksi tai löytöpalkaksi. Höyhenillä voi kutitella asiakkaan ihoa tai puhaltaa niitä ilmaan. Höyheniä voi myös ripustaa puuhun ja rakentaa näin pääsiäispuun.

Kesää ilmaistaan koivuaromia nuuhkimalla. Kesällä voi poimia luonnosta erilaisia luonnonmateriaaleja tunnusteltavaksi, kuten hiekkaa, kaarnaa, käpyjä tai kukkia. Makuaistien käyttöön sopivat sesongin eri marjat, kuten mansikka, vadelma tai mustikka. Hyödynsimme kotoamme löytyneitä muovirasioita, joihin laitoimme ostamiamme pikkukiviä ja simpukoita yhdessä hiekan kanssa. Varaamme mukaan myös korkeampi- reunaisen rasian vettä varten, jossa asiakas voi uittaa käsiään. Siinä voi myös uittaa pientä, kartongista taiteltua, purjevenettä, johon löytyy ohje YouTubesta. Aaltoprojektorista kuuluu lintujen laulua, joten sitä voi hyödyntää kesä- teemassakin.

Syksyä ilmaisemaan virkattiin vanulla täytetyt siili ja kantarelli ja kärpässieni. Eri väriset sifonkihuvit kuvaavat ruskan värisiä lehtiä. Niitä heilutellaan käsissä musiikin tahtiin tai heitetään ilmaan ja katsellaan niiden leijumista. Siilille voi rakentaa niistä talvipesän. Luonnosta lisää materiaalia, kuten sammalta, varpuja ja eri värisiä lehtiä, keräämällä voi rakentaa syksyisen maiseman puukoristeen ympärille. Makuaistia voi stimuloida maistelemalla marjoja, vihanneksia ja juureksia, kuten puolukoita, omenia tai porkkanoita.

8 EETTISET NÄKÖKOHDAT

Teemme opinnäytetyön ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisiä suosituksia noudattaen. Esteettömyys toteutuu, koska kenelläkään meistä ei ole työsuhdetta tai muuta sidosta yhteistyökumppaniimme Vaalijalan kuntayhtymään. Olemme perehtyneet tutkimuseettisiin ohjeisiin.

Emme varsinaisesti käsittele ihmisten henkilötietoja opinnäytetyössämme, mutta perehdyimme henkilötietojen käsittelyä koskeviin lakeihin ja säädöksiin. Teimme Vaalijalan kuntayhtymän kanssa yhteistyösopimuksen ja selvitimme, ettei työmme tarvitse erillistä tutkimuslupaa. Liitimme opinnäytetyön suunnitelman hakemukseemme.

Vallitsevan koronapandemian vuoksi meidän on kiinnitettävä erityistä huomiota käytettävän välineistön pesuun ja desinfiointiin ja kaiken materiaalin on kestävä nämä puhdistustoimet. Aistilaukkumme sisältää myös koskettelua vaativia aistiärsykyitä ja se on tärkeä osa aistien hyödyntämistä multisensorisessa työssä, emmekä halua luopua siitä. Asiakkaamme, joilla voi olla perussairauksia tai ovat iäkkäitä, kuuluvat riskiryhmiin. Heidän suojelemisensa on tärkeää ja tiedostamme vastuumme virusten leviämisen ehkäisyssä. Toiminta on turvallista, kun pinnat puhdistetaan jokaisen asiakkaan jälkeen desinfioivilla pintojen puhdistukseen tarkoitetuilla, kertakäyttöisillä pyyhkeillä tai pestään. Käytämme maskia ja käsidesiä aina kohdatessamme asiakkaita. Aistimassaa ei saa käyttää gluteenitonta ruokavaliota noudattavan asiakkaan kanssa. Käytettäessä musiikkia ammatillisessa tarkoituksessa, työntekijän on varmistettava työorganisaationsa huolehtineen TEOSTO- maksut (Teosto, i. a.).

9 POHDINTA

Kehittämispainotteisen opinnäytetyömme valmistuminen kesti liki pitäen kaksi vuotta. Prosessi alkoi tammikuussa 2020 tavatessamme OSKE- torilla Vaalijalan papin, Sanna Huovisen. Kirjallisuuskatsauksen ja menetelmätehtävän avulla loimme opinnäytetyömme teoreettisen pohjan. Vuoden 2020– 2021 aikana ideoimme, toteutimme ja testasimme kehitystyössämme syntyneen aistilaukun vammaistyön tueksi. Opinnäytetyön kirjallista raporttia kirjoitettiin koko prosessin ajan.

Tavoitteenamme oli luoda uusi työkalu vammaistyön ja diakonian tueksi. Aivan kehittämistyömme alkuvaiheessa alkoi maailmanlaajuinen koronapandemia. Vammaisalalla jouduttiin sulkemaan päiväaikaisia ryhmätoimintoja, joka lisäsi tarvetta saada vammaistyöntekijöille lisää työkaluja työnsä tueksi varsinkin asumisen yksiköissä. Pandemia aiheutti opinnäytetyön laatijoillekin haasteita, kun

testausvaiheen toteutuminen oli epävarmaa. Hygieniakäytänteet korostuivat aistituokioiden toteutuksissa.

Kehittämistyömme ensimmäisenä tavoitteena oli selvittää, miten multisensoriikkaa käytetään vammaistyössä vuodenaikoja hyödyntäen. Tutustuimme hollantilaisien terapeuttien luomaan Snoezelen- menetelmään, jota aistihuoneiksi ja aistilaukuiksi kutsutut menetelmät hyödyntävät. Vuodenajat näkyvät Suomen luonnossa ja luontoavusteisten menetelmien tiedetään lisäävän ihmisen hyvinvointia (Green Care Finland, i.a.).

Laki kehitysvammaisten erityishuollosta korostaa vammaisten oikeutta osallistumiseen (L519/ 1977). Vammaistyön tärkeä tavoite on noudattaa tätä lain henkeä. Snoezelen- menetelmä luotiin jo 1970- luvulla ja sen on todettu tuovan sekä hyvää mieltä että terapeuttisia hyötyjä kehitysvammaisille henkilöille (Verheul, 2016). Multisensoriikkaan eli moniaistisuuteen perustuvia aistihuoneita ja aistilaukkuja oli jo toteutettu aiemmin, mutta kirkkovuoteen ja vuodenaikoihin pohjautuvia opinnäytetöitä emme löytäneet. Aistilaukun avulla voidaan tuoda asiakkaan luokse vuodenaikojen tunnuspiirteitä. Tästä on hyötyä varsinkin liikuntarajoitteiselle henkilölle, jolla voi olla haasteita päästä kokemaan niitä luonnon keskelle. Moniaistisuus hyödyntää useiden aistien käyttöä, jolloin yhden aistin toimintahäiriö ei estä asiakasta saamasta monipuolista aistikokemusta. Testauksen myötä havainnoimme varsinkin tuttujen tuoksujen ja musiikin soveltuvan hyvin muistelemiseen: tervan tuoksu toi mieleen lapsuudesta tutun tervatun puuveneeseen ja tuttu syksyinen lastenlaulu innosti rakentamaan Mörri-Möykyn pesän. Vammaistyössä on huomioitava toiminnan asiakaslähtöisyys ja yksilöllisyys, koska vammaisuus, ja erityisesti kehitysvammaisuus, voi ilmetä hyvin moninaisena toiminnan haasteena.

Toisena tavoitteenamme oli selvittää aistien hyödyntämistä diakoniatyössä kirkkovuoden jaksoja mukaillen pyhäpäivät huomioiden. Aistilaukun avulla voidaan havainnollistaa ja konkretisoida esimerkiksi pyhäpäivien teemoja kuten edellä kuvatun Mikkelinpäivän eli enkelten päivän aistituokion toteutus osoittaa.

Kirkon Saavu-ohjelman mukaan kirkon toiminnassa on varmistettava osallisuuden mahdollistaminen kaikille (Suomen evankelisluterilainen kirkko. Saavutettavuusohjelma). Kokeminen ja tekeminen ovat luontevia tapoja kehitysvammaisten hengellisyyttä (Masih, 2011, s. 2, 35). Laukun avulla voidaan myös tukea osallistujien hengellisyyttä: aistilaukku sisältää hartaushetken järjestämiseen liittyvää välineistöä kuten puisen ristin ja rukouskivet.

Kolmas tutkimuskysymyksemme koski kehittämistyön tuloksena syntyvän ohjevihon ja mukaan otettavan aistilaukun kehittämistä ja tuottamista valmiiksi vammais- ja diakoniatyön työkaluksi. Käytimme kehittämistyön menetelminä havainnointia ja benchmarking- menetelmää eli esikuva arviointia. Näiden menetelmien avulla Vaalijalassa käytettävään aistilaukkuun ja aistihuoneisiin tutustuminen antoi meille konkreettisia malleja aistien hyödyntämisestä vammaistyössä.

Tuotettamme testattiin useassa vammaisalan toimintaympäristössä eri-ikäisten kehitysvammaisten parissa. Testaukset toteutuivat pääasiassa yksilö- tai pienryhmäohjauksina. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia, kuinka aistilaukku toimisi suuremman joukon ohjaustilanteissa ja millaisia muutoksia se vaatisi toteutuakseen. Aistilaukkuumme voi käyttää monipuolisesti eri asiakasryhmien kanssa, mutta olisi syytä tutkia palveleeko se kehitysvammattomien miesten tarpeita ja millaisia kehitystarpeita tuotteeseemme kohdistuisi tämän asiakaskunnan kannalta. Olisi mielenkiintoista myös siirtää vuodenaika- teema toiseen maahan ja ilmastoalaan ja tutkia, mitä piirteitä siitä syntyisi aistilaukun käyttöön.

Kehittämistyömme myötä oma ammatillisuutemme kehittyi. Tutustuimme kehitysvammaisuuden erityispiirteisiin ja vammaistyössä tarvittavaan ammatillisuuteen. Green Care Finlandin mukaan luonnon tiedetään vaikuttavan positiivisesti ihmisen hyvinvointiin ja halusimme hyödyntää siihen liittyviä elementtejä aistilaukkumme materiaaleina. Hengellinen toiminta on merkittävässä asemassa kehitysvammaisten kanssa työskennellessä, joten kirkon vammaistyöhön, kirkkovuoteen ja liturgisiin väreihin tutustuminen vahvisti osaamistamme silläkin alalla. Opinnäytetyöhön paneutumisen aikana innostuimme aiheesta lisää ja näimme vammaisalan monipuolisena tehtäväkenttänä.

Yleisen sosiaali-alan ammatillisen kompetenssin kehittymisen kannalta aistilaukkumme on merkittävä työkalu. Opinnäytetyömme ansiosta vammaisalan työntekijät pystyvät nyt entistä paremmin toteuttamaan asiakaslähtöistä, yksilöllisesti toteutettua ohjaustyötä. Aistilaukkumme on konkreettinen ja monipuolinen työkalu, jota on helppo mukauttaa tilanteen ja asiakkaan mukaan.

Monissa vammaistyöntekijöiden kanssa käydyissä keskusteluissa on tullut esille, että mukaan otettavalle aistilaukulle tuntuu olevan vammaisalalla kysyntää ja tuotettamme kohtaan on kiinnostusta. Meitä on pyydetty esittelemään aistilaukkumme useisiin vammaisalan toimipaikkoihin ja alan verkostotilaisuuksiin. Kiinnostusta on esiintynyt sekä seurakunnissa, että yksityisissä ja kunnallisissa kehitysvammaisten asumisen ja päiväaikaisen toiminnan yksiköissä.

Informoimme valmistuvasta opinnäytetyöstämme Suomen evankelis-luterilaisen kirkon Kirkkohallituksen vammaisuusasioista vastaavaa henkilöä, jonka toivomme vievän tietoa uudesta työkalusta kirkon työntekijöiden keskuuteen. Tarjoamme artikkelia muun muassa Diakonia+- ja Vaalijala -lehtiin, joiden avulla esittelemme tuotettamme suoraan alan ammattilaisille. Opinnäytetyömme julkaistaan Theseus-tietokannassa, jossa se on alan ammattilaisten ja opiskelijoiden hyödynnettävissä.

Aistilaukkuumme kohdistuneen kiinnostuksen vuoksi harkitsemme tuottamamme ohjevihon kaupallista hyödyntämistä. Selvitämme siihen kohdistuvia paino- ja postituskuluja, mikäli haluaisimme perustaa ohjevihkoa myyvän verkkokaupan.

LÄHTEET

- Ammattinetti. (i.a.). *Kehitysvammaisten ohjaajan työtehtävät*. Saatavilla 7.4.2020 http://www.ammattinetti.fi/ammattit/detail/290_ammatti
- Ayres, A.J. (2018). *Aistimusten aallokossa. Sensorisen integraation häiriö ja terapia*. PS-Kustannus.
- Green Care Finland. (i.a.). Saatavilla 23.4.2021 <https://www.gcf Finland.fi/green-care/>
- Hyvönen, M. (i.a.). *Kristillinen kirkko. Kirkkovuoden juhlat ja liturgiset värit*. <https://peda.net/forssa/perusopetus/kuhala/oppiaineet2/ue/minna-hyv%C3%B6nen/8-lk/kristillinen-kirkko/kjilv>
- Häkkinen, T. (2011). *Kehitysvammaisen seurakuntalaisen osallisuus kirkon kehitysvammatyössä (Diakonia-ammattikorkeakoulun julkaisuja. B Raportteja 47)*. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu. (Itä-Suomen yliopisto: Pro gradu -tutkielma). Saatavilla <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-493-131-1>
- Ilmatieteen laitos. (i.a.). *Vuodenajat*. Saatavilla 20.4.2021 <https://www.ilmatie-teenlaitos.fi/vuodenajat>
- Joutsia, K. & Sillanpää, H. (2020). *Asiakkaana puhevammaisen henkilö. Teoksessa Eri tavoin kommunikoivien henkilöiden kohtaaminen sosiaalialalla*. Helsinki. Diakonia- ammattikorkeakoulu
- Karjalainen, A L. (2019). *Luovan toiminnan työtavat. Käsikirja sosiaali- ja terveysalalle*. Jyväskylä: PS-Kustannus. Saatavilla 25.4.2021 <https://www.ellibrary.com/book/978-952-451-902-1>
- Kranowitz, S.C. (2015). *Tahatonta tohellusta. Sensorisen integraation häiriö lapsen arkielämässä*. PS-Kustannus. L380/ 1987.
- Kuopion hiippakunta. (i.a.). *Avustukset ja apurahat*. Saatavilla 14.11.2020 <https://www.kuopionhiippakunta.fi/asiointi-ja-lomakkeet/avustukset-ja-apurahat/>
- L 519/1977. *Laki kehitysvammaisten erityishuollosta*. Saatavilla 19.4.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1977/19770519#L3a>
- L 1325/2014. *Yhdenvertaisuuslaki*. Saatavilla 12.11.2021 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

- Masih, L. (2011). *Näkökulmia kehitysvammaisten hengellisyyteen* [Opinnäyte-työ. Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-201102262671>
- Nurmi-Koikkalainen, P., Ahola, S., Gissler, M., Halme, N., Koskinen, S., Luoma, M-L., Malmivaara, A., Muuri, A., Sainio, P., Säöksjärvi, K. & Väyrynen, R. (2017). Tietoa ja tietotarpeita vammaisuudesta: Analyysia THL: n tietotuotannosta. Saatavilla 14.11 2020 [http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135650/URN ISBN 978-952-302-946-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y](http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135650/URN_ISBN_978-952-302-946-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y)
- Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. (2014). *Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan*. Sanoma Pro.3. uud. p <https://www.ellibslibrary.com/book/978-952-63-2695-5>
- Papunet. (i.a.-a). *Aistit vuorovaikutuksessa*. Saatavilla 4.5. 2020 <https://papunet.net/tietoa/aistit-vuorovaikutuksessa>
- Papunet. (i.a.-b). *Eleilmaisuus ja olemuskieli viestinnässä*. Saatavilla 4.5.2020 <https://papunet.net/tietoa/eleilmaisuus-ja-olemuskieli-viestinnassa>
- Papunet. (i.a.-c). *Multisensorinen toiminta*. Saatavilla 4.5.2020 <http://papunet.net/tietoa/multisensorinen-toiminta>.
- Papunet. (i.a.-d). *Vaikeimmin kehitysvammaisen kumppani*. Saatavilla 4.5.2020 <https://papunet.net/tietoa/vaikeimmin-kehitysvammaisen-kumppani>
- Raamattu. Suomen evankelis- luterilaisen kirkon kirkolliskokouksen vuonna 1992 käyttöön ottama suomennos. Helsinki: Kirjapaja.
- Stjerna, K. (2016). Olemme kaikki hengellisiä. Luterilaisen armon horisontti. Teoksessa A-K. Inkala, & J. Komulainen (toim.) *Armon horisontit -huomisen luterilaisuus* (s. 133–148). Kirjapaja.
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-a). *Aktiivisesti osallinen*. Saatavilla 5.5.2020 <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-jakirkko/saavutettavuus/aktiivisesti-osallinen>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-b). *Erityisriippikoulu*. Saatavilla 4.5.2020 <https://evl.fi/osallistu/antia-arkeen/riippikoulu>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-c). *Kehitysvammaistyö*. Saatavilla 4.5.2020 <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Kehitysvammaisty%C3%B6>

- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-d). *Kirkon saavutettavuusohjelma*. Saatavilla 5.5.2020 <https://evl.fi/plus/yhteiskunta-ja-kirkko/saavutettavuus/saavutettavuusohjelma>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-e). *Kirkkovuoden jaksot*. Saatavilla 5.5.2020 <https://www.kirkkovuosikalenteri.fi/kirkkovuoden-jaksot/>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-f). *Liturgiset värit*. Saatavilla 4.5.2020 <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Liturgiset%20v%C3%A4rit>
- Suomen evankelisluterilainen kirkko. (i.a.-g). *Pyhäpäivät*. Saatavilla 4.5.2020 <https://evl.fi/sanasto/-/glossary/word/Liturgiset%20v%C3%A4rit>
- Suomen vammaispoliittinen ohjelman VAMPO 2010-2015 loppuraportti. (2016). Saatavilla 5.8.2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-3706-2>
- Teosto. (i.a.). *Mihin musiikkilupa tarvitaan*. Saatavilla 3.10.2021 <https://www.teosto.fi/musiikin-kayttoluvat/mihin-lupa-tarvitaan/>
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.-a). *Vammaisten osallisuus*. Saatavilla 27.4.2020 <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja>
- Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. (i.a.-b). *Vammaisuus ja syrjintä*. Saatavilla 12.11.2021 <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/yhdenvertaisuus-ja-syrjinta>
- Tiippana, K. (2006). Moniaistinen havaitseminen. Teoksessa *Mieli ja aivot, Kognitiivisen neurotieteen oppikirja*.
- Tuohimaa-Salminen, K (2018). *Yhdessä toimien osallisuuteen. Kehitysvammaisten ihmisten kuvia ja kokemuksia seurakunnasta* [Opinnäyte-työ. Diakonia-ammattikorkeakoulu]. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2018112017579>
- Vaalijala. (i.a.-a). *Aistitupa*. Saatavilla 28.9.2020 https://www.vaalijala.fi/tiekartta_aistitupa
- Vaalijala. (i.a.-b). *Arvot*. Saatavilla 28.9.2020 <https://www.vaalijala.fi/arvot>
- Vaalijala. (i.a.-c). *Hengellinen työ*. Saatavilla 28.9.2020 https://www.vaalijala.fi/hengellinen_työ
- Vaalijala. (i.a.-d). *Työpaikat*. Saatavilla 7.4.2020 <https://www.vaalijala.fi/tyopaikat>
- Vaalijala. (i.a.-e). *Vaalijala*. Saatavilla 24.11.2020 <https://www.vaalijala.fi/vaalijala>
- Vaalijala. (i.a.-f). *Vaalijalan historia*. https://www.vaalijala.fi/vaalijalan_historia
- Vahvike. (i.a). *Snoezelen*. Saatavilla 15.4.2020 https://www.vahvike.fi/sites/default/files/perussivu-pdf/Snoezelen_Vahvike_1_0.pdf

Vammaispalvelulaki. Saatavilla 27.4.2020 <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380>

Verheul, A. (2016). Fundamental philosophy of Snoezelen – historical background, planning and concept. Saatavilla 15.4.2020 <http://www.isnamse.org/assets/2009-tekst-che-ad-verheul-fundamental-philosophy-of-snoezelen.pdf>

Vernerin. (i.a.-a). *Ammattilaisille*. Saatavilla 27.4.2020 <https://verneri.net/yleis/ammattilaisille>

Vernerin. (i.a. -b). *Kehitysvammaisuus*. Saatavilla 27.4.2020 <https://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus>

Yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista. (2016). Saatavilla 12.11.2021 https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopiteksti/2016/20160027/20160027_1

LIITE 1. Aistilaukun testaus, palautelomake

Aistilaukun testaus

Palautelomake

Testaaja, aika, osallistujamäärä

1. Kuvaile toimintaan osallistuneita asiakkaitasi.
2. Testasitko kirkkovuosi- vai vuodenaikalaukkua?
3. Aistilaukun hyvin toimivat osiot.
4. Mitä kehitettävää huomasit tai mitä puuttui?
5. Kerro mielipiteesi ohjevihon visuaalisesta ilmeestä ja selkeydestä.
6. Mitä musiikintoistopalvelua käytit? Löysitkö ehdotettuja kappaleita? Tuleeko mieleesi lisää aiheeseen sopivaa musiikkia?
7. Arvioi, kuinka aktiivisesti käyttäisit laukkaa työssäsi.
8. Millainen kokemus näytti olevan asiakkaiden mielestä?
9. Asiakkaalta saatu palaute.

LIITE 2. Aistilaukun ohjevihko

https://www.canva.com/design/DAEeP_YyxQw/Bf7OIT6p_ody0LA9Z9UB0A/edit

LIITE 3. Sosiaalinen tarina

